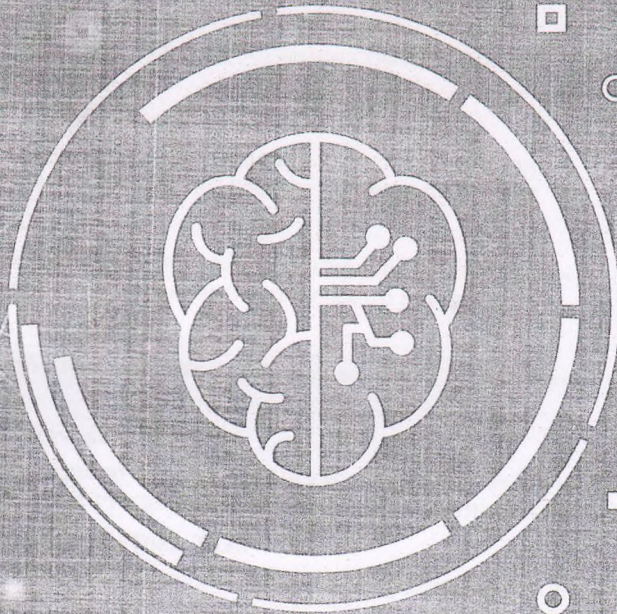
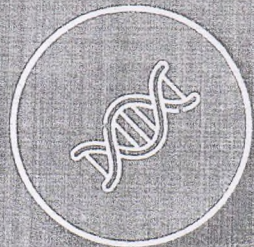
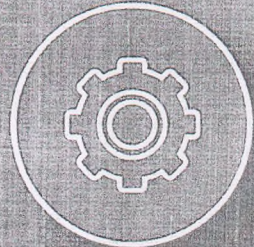

НАУЧНЫЙ АСПЕКТ

• ГУМАНИТАРНЫЕ НАУКИ • ЕСТЕСТВЕННЫЕ НАУКИ • ТЕХНИЧЕСКИЕ НАУКИ

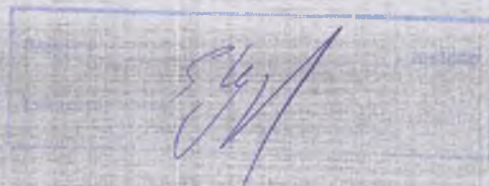
Том №4
Выпуск №1

2019

Содержание

Суходубова Н. А. Создание безопасной образовательной среды в стенах школ.....	361
Суходубова Н. А. Эффективные формы методической работы на современном этапе в условиях школы.....	367
Оралова З. М., Калдыбаева А. Т. Компетентностный подход в обучении студентов экономического профиля.....	373
Садыкбек кызы Жайнагул Кыргызский институт просвещения как исток культурно- интеллектуального развития первых поэтов и писателей.....	379
Кулалиева К. О. Реализация слова «дух (арбак)» на материале фольклорных и литературных произведений кыргызского народа.....	384
Ю Нанхи, Сосунова Т. И. К вопросу об изучении русских фразеологизмов в корейской аудитории.....	389
Ким Сэён, Сосунова Т. И. Русское декоративно-прикладное искусство на уроках РКИ: опыт проведения клуба русского языка со студентами-иностранцами.....	394
Фам Фи Хунг, Nguyễn Đình Tuấn Игры малых форм как средство здоровьесберегающих технологий в образовании.....	397
Фам Фи Хунг, Nguyễn Đình Tuấn Программа нормализации массы тела у детей младшего школьного возраста с избыточным весом.....	403
Фам Фи Хунг, Nguyễn Đình Tuấn Оптимизация физического воспитания теннисистов средствами хатха-йоги в условиях фитнес-клуба.....	406
Шамырканова Н. Б. Систематичность организации самостоятельной работы младших школьников.....	412

УДК 371.311.1

Систематичность организации самостоятельной работы младших школьников

Шамырканова Надира Бейшенбековна

аспирант Кыргызского государственного университета им. И. Арабаева.

Аннотация: Организация самостоятельной работы, руководство ею — это ответственная и сложная работа каждого учителя. Воспитание активности и самостоятельности необходимо рассматривать как составную часть воспитания учащихся. Проведение самостоятельной работы на уроке способствует развитию у учащихся самостоятельного поиска новых решений задач; даёт возможность использовать имеющиеся знания и навыки на практике. Младший школьный возраст — один из важнейших этапов в жизни ребенка, который во многом определяет его дальнейшее развитие и занятия школьников самостоятельной исследовательской деятельностью являются приоритетом начального школьного возраста.

Abstract: Self-organizing classroom is a responsible and complicated job that any teacher may face. Developing proactive and independent attitude should be considered as an essential part of education. Self-organizing classroom helps the students to find new solutions; gives the opportunity to apply knowledge and skills in practice. Elementary school age is one of the critical stages in the life of children and to a large extent it determines their further development. Self-studying is a priority for elementary school students.

Ключевые слова: Самостоятельность, самостоятельная работа, познание, активность, развитие, интерес, ученик, учитель, младший школьный возраст, организация.

Keywords: Independence, independent work, cognition, activity, development, interest, student, teacher, primary school age, organization.

Воспитание, развитие и формирование личности ребёнка происходит каждый день и очень важно, чтобы повседневная жизнь и деятельность ребёнка стала содержательной, разнообразной и строилась на основе самых высоких нравственных отношений.

Ученый И. Бекбоев утверждал, что в данное время во многих школах обучение в основном проходит с иллюстрациями и репродуктивными методами. При таком обучении школьники получают знание, умение и на-

Подпись _____ na-journal.ru
 Ученый секретарь _____
 ИТХ № _____

выки песка
 и при само
 С точки
 самостояте
 в специаль
 Органи
 ключить
 предлага
 По св
 терно неу
 экспериме
 зить дете
 тивность
 но создать
 стимулир
 дования
 Поня
 мы само
 ма само
 Перв
 нового м
 и обобща
 ния, отра
 выки, на
 Втор
 ала. Нель
 ники сам
 сле само
 новой на
 при само
 запомнят
 Третье
 знаний. Эт
 тельной св

выки несколько раз: при чтении книг, когда учитель объясняет материал и при самостоятельной работе [2, с. 145].

С точки зрения ученого А.Алимбекова, самостоятельная работа — это самостоятельная работа школьников проведенная за присмотром учителя в специально отведенное время [1, с. 163].

Организуя самостоятельную работу младших школьников нужно исключить домашние задания, увеличить время выполнения работы, чаще предлагать творческие задания и задания на выбор.

По своей природе дети являются исследователями. Всем детям характерно неутолимая жажда новых впечатлений, любознательность, желание экспериментировать, самостоятельно искать истину. Для того, чтобы развить детскую любознательность, познавательную активность и инициативность, потребность самостоятельно познать окружающий мир, нужно создать педагогическое условие, развивающее образовательную среду, стимулирующую активные формы познания: наблюдение, опыты, исследования, обсуждение разных мнений и пр.

Поняв острую необходимость организации в начальной школе системы самостоятельных работ по каждому предмету, было разработано система самостоятельных работ.

Первое — самостоятельные работы, подготавливающие к восприятию нового материала. В ходе самостоятельной работы ученики повторяют и обобщают понятия, правила, с которыми будут сопоставлены новые знания, отрабатывают приемы анализа материала; закрепляют знания и навыки, на основе которых объясняют новый материал.

Второе — самостоятельная работа в процессе изучения нового материала. Нельзя давать материал ученикам в готовом виде. Нужно, чтобы ученики самостоятельно исследовали, делали вывод, ставили гипотезу. После самостоятельном исследии материала учениками по содержанию, по новой информации, нужно дать правила изучаемого материала. Так как при самостоятельном изучении ученики осознанно воспринят материал, запомнят больше информации, чем при выучивании.

Третье — самостоятельные работы на этапе закрепления полученных знаний. Этот этап состоит из образовательной, развивающей и воспитательной свойств.

1. Образовательное — самостоятельно изучая материал ученики закрепляют знание по пройденной теме.
2. Развивающее — ученики учатся применять полученное знание в жизни, находить новую информацию.
3. Воспитательное — работав самостоятельно, ученики учатся свободно высказывать свое мнение.

Организуя таким образом самостоятельную работу младших школьников, можно дать учащимся достаточно прочные знания и умения, активизировать деятельность детей и на следующем этапе можно предложить им задачи творческого характера. Совершенствовав содержания, методики обучения в начальной школе у школьников формируется способность самостоятельно овладевать знаниями, также у них воспитывается потребность в постоянном самообразовании.

Никто не сомневается, в средстве воспитания самостоятельности на уроках — самостоятельной работы учащихся. Однако возможность такого известного метода обучения, к сожалению, реализуется педагогами не в полной мере.

Обычно учителя используют самостоятельную работу при закреплении и контроле учебного материала. Ее можно использовать, преследуя различные дидактические задачи. Она может быть этапом усвоения новых знаний. Ребенок, работая самостоятельно, изучая новый материал, активизирует свое мышление, он становится активным участником приобретения знаний, умений и навыков.

Учитель перед введением нового материала и перед закреплением его, должен актуализировать опорные знания и умения. Данной работе характерно воспроизводящий и реконструктивно-вариативное свойство.

При реконструктивно-вариативной работе, ученики выполняют различные преобразования, обобщения, опираясь на ранее приобретенные знания и умения. Здесь ученики не только воспроизводят отдельные функциональные характеристики знаний, но и структуру этих знаний в целом. На этой основе знания углубляются, сфера их применения расширяется, они становятся более совершенными, а мышление учащихся достигает уровня продуктивной деятельности.

По мнению К. Дубанаева, самостоятельность определяется в соответствии общей особенностью нервной системы и восприятию начальной

и последующих учеников к различным, разна одинаково

На уроках, это ак их творческих ситуации в задача, проблема — это по обучения и выдвигают ний и навыки

Важное питательное. Если учат питательное не реализация на развитие индивидуальной. Именно по вием разн в обучении

Органи вооружить визуруют творческой

Творчес самостоящиеся под ки самостояная деятель во многом

и последующей информации каждого ученика. Способность, интерес учеников к разным предметам, к той или иной деятельности разная. Следовательно, развитие, формирование каждого ученика особенный, не смотря на одинаковое подчинение правилам [3, с. 163].

На уроке «Родиноведения» можно использовать проблемные ситуации, это активизирует познавательную деятельность учащихся, развивает их творческую способность. Средством создания любой проблемной ситуации в учебном процессе являются учебные проблемы (проблемная задача, проблемное задание, проблемный вопрос). Каждая учебная проблема — это противоречие. Именно противоречие является движущей силой обучения между познавательными и практическими задачами, которые выдвигаются самим ходом обучения, и наличным уровнем знаний, умений и навыков учащихся, уровнем их умственного развития.

Важность самостоятельной работы школьников, с точки зрения воспитательной и чисто дидактической, не подлежит никакому сомнению. Если ученик пассивен и не проявляет самостоятельности в учебно-воспитательном процессе, то знания его будут формальны и, как правило, не реализуются. Слабым звеном системы образования является ориентация на усвоение формальных знаний и недостаточное внимание на развитие интеллекта и активности мышления. Основное место имеет самостоятельная работа школьников в реализации новых целей образования. Именно такой вид учебной деятельности является существенным условием развития познавательной активности и самостоятельности детей в обучении.

Организованные таким образом самостоятельные работы помогают вооружить учащихся достаточно прочными знаниями и умениями, активизируют деятельность детей и позволяют предлагать учащимся задачи творческого характера.

Творческие самостоятельные работы играют особую роль в системе самостоятельной деятельности школьников. При такой деятельности учащиеся получают принципиально новые для них знания, закрепляют навыки самостоятельного поиска знаний. С точки зрения психологов, умственная деятельность школьников при решении проблемных творческих задач во многом соответствует умственной деятельности творческих и научных

84/1/

работников. Задачи такого типа — одно из самых эффективных средств формирования творческих личностей.

Эффективным условием, обеспечивающим интенсивное развитие творческих способностей школьников — это планомерное, целенаправленное предъявление их в системе, отвечающей следующим требованиям:

1. познавательные задачи должны строиться на междисциплинарной, интегративной основе и способствовать развитию психических свойств личности — внимания, памяти, мышления, воображения;
2. задачи должны подбираться с учетом рациональной последовательности их предъявления: от репродуктивных, направленных на активизацию имеющихся знаний, к частично-поисковым, ориентированным на овладение обобщенными приемами познавательной деятельности, а затем и к собственно творческим, позволяющим рассматривать изучаемые явления с разных сторон,
3. система познавательных задач должна вести к формированию беглости мышления, умению выдвигать и разрабатывать гипотезы.

Построение процесса обучения, ориентированный на развитие познавательных процессов и самостоятельности, принципиально изменяет позицию ученика — существенное место начинают занимать роли исследователя, творца, организатора своей деятельности. Он активно участвует в каждом шаге обучения, принимая учебную задачу, анализируя способы её решения, выдвигая гипотезы и определяя причины ошибок. У школьников развиваются критическое мышление, самоконтроль и самооценка, что отражает достаточно высокий уровень их общих способностей.

Предоставив возможность ученикам работать в системе альтернативных образцов, можно привлечь самостоятельность и инициативность младших школьников как проявления личностно-ориентированного обучения. Таким образом, учащиеся получают возможность добывать знания в процессе самостоятельной поисковой деятельности.

Особенностью профессиональной подготовки учителя в организации учебно-исследовательской деятельности младших школьников является не только умение организовывать учебно-исследовательскую деятельность учащихся, но и в совершенном владении методами научного исследования (умение формулировать проблему, задачу, вопрос; разработать

гипотезу, определить схему эксперимента, найти факторы, пути и средства научного анализа и т.д.).

Занимаясь исследовательской работой дети первым делом реализуют свои возможности, сближаются с родителями, так как этот вид деятельности в начальной школе предполагает помощь родителей, во вторых повышают свою самооценку, ну и при подготовке детей, конечно же, важна помощь учителя.

Самостоятельная работа значительно влияет на глубину и прочность знаний учащихся по предмету, на развитие их познавательных способностей, на темп усвоения нового материала.

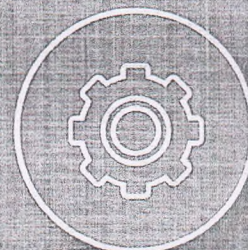
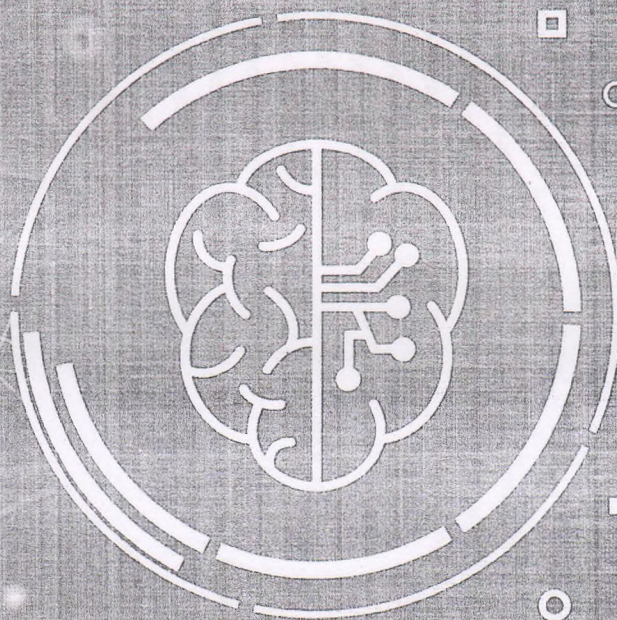
Правильно организованная и систематически проводимая самостоятельная работа, с использованием различных методов, способствует получению учащимися более глубоких и прочных знаний по сравнению с теми, которые они приобретают при сообщении учителем готовых знаний. Ну а в сочетании самостоятельной работы на уроках с различными видами домашней работы по предмету у учащихся вырабатываются устойчивые навыки самостоятельной работы.

Список литературы

1. Алимбеков А.А. Жогорку билим берүүнү реформалоо шартында студенттердин өз алдынча иштөө ишмердүүлүгүн өнүктүрүүнүн актуалдуу проблемалары // Вестник Иссик-Кульского университета.— 2014.— № 38.
2. Бекбоев И.Б. Инсанга багыттап окутуу технологиясынын теориялык жана практикалык маселелери. — Б.: Бийиктик, 2011—340.
3. Дубанаева, К. Жогорку окуу жайларда студенттердин өз алдынча иштерин дифференцирлеп уюштуруунун дидактикалык шарттары [Текст]: пед. илим. канд. дис. // К. Дубанаева — Ош, 2016. —187 б.
4. Сластёнин В.А. Педагогика: Учеб. пособие / В.А. Сластёнин, И.Ф. Исаев, Е.Н. Шиянов. — М.: Издательский центр «Академия», 2002. — 576.

НАУЧНЫЙ АСПЕКТ

• ГУМАНИТАРНЫЕ НАУКИ • ЕСТЕСТВЕННЫЕ НАУКИ • ТЕХНИЧЕСКИЕ НАУКИ

Том №4
Выпуск №1

2019

Литература: _____
Иллюстрации: _____

- вовлечение учащихся в деятельность с учетом их интересов и склонностей.

Большая роль в развитии креативности принадлежит творческим играм. Творческие игры не имеют правил. В них происходит раскрепощение ребенка, эмоциональная разрядка. Отсутствие четких правил предоставляет возможности для творческого саморазвития и применения импровизации.

Развитие творческого мышления основано на следующих принципах и подходах:

- «мозговой штурм»;
- принципы мягкого соревнования;
- сотрудничество и кооперация;
- принцип безоценочной деятельности и благоприятная психологическая атмосфера.

У младших школьников еще не сформированы произвольные психические процессы, поэтому не стоит придерживаться строгих рамок программы занятий. Упражнения могут проходить по-разному в каждом классе. Так как ученики начальных классов быстрее устают, продолжительность одного занятия не должна превышать длительность одного урока.

Младшие школьники обладают еще недостаточно развитыми логическим мышлением и рефлексией, поэтому необходимо усиливать воздействие занятия с помощью различных способов ввода информации — кроме рисования, например, можно использовать соответствующее музыкальное сопровождение, прием визуализации, двигательные упражнения.

С возрастом отмечается снижение уровня креативности, поэтому занятия по формированию готовности младших школьников к креативной деятельности должны проводиться регулярно, поддерживая и развивая творческий потенциал от первого класса начальной школы к четвертому.

При разработке занятий по формированию готовности младших школьников к креативной деятельности нужно учитывать также такие особенности младшего школьника, как интерес к рисованию, сказке, игре.

На основе вышесказанного можно сделать вывод, что педагогическими условиями формирования креативности в учебном процессе являются:

- создание в процессе обучения благоприятной развивающей среды для актуализации креативности;

формирование внутренней мотивации младшего школьника через осознание ценности творчества, активизация его интереса к творческой деятельности;

— совместная деятельность учеников с учителем как фасилитатором;

— актуализация творческого потенциала самого учителя;

— введение в содержание учебного процесса разнообразных методов активного обучения.

Список литературы

1. Дружинин В.Н. Психология общих способностей. — СПб.: Питер, 2008.— 368 с.
2. Матюшкин А.М. Проблемные ситуации в мышлении и обучении. — Москва, 2008—392 с.
3. Платонов К.К. Структура и развитие личности. — М.: Наука, 1986.— 254с.
4. Пономарев Я.А. Психология творчества. — Москва: Наука, 1972.— 304 с.
5. Туник Е. Е. Психодиагностика творческого мышления. Креативные тесты. — СПб.: Дидактика Плюс, 2002.

УДК 371.311.1

Роль самостоятельной работы в обучении младших школьников

Калдыбаева Айчурек Токтополовновна

*доктор педагогических наук, профессор кафедры Педагогики
Кыргызского государственного университета имени И. Арабаева.*

Шамырканова Надира Бейшенбековна

аспирант Кыргызского государственного университета им. И. Арабаева.

Аннотация: Самостоятельная работа играет огромную роль в развитии у детей наблюдательности, памяти, логического мышления, воображения, творческой актив-

ности и особенность самостоятельной работы заключается в том, что, ставя перед учеником какую-либо задачу, учитель оставляет его наедине с поставленной задачей. Самостоятельная работа оказывает значительное влияние на глубину и прочность знания учащихся по предмету, на развитие их познавательных способностей, на темп усвоения нового материала.

Abstract: Self-learning play a great role in developing attention, memory, logical thinking, imagination, and creativity in children. Self-learning means that a teacher gives a task and students should find the solution themselves. Self-learning has a great impact on the depth of knowledge, the rate of learning new material, and helps to develop cognitive abilities

Ключевые слова: Самостоятельная работа, познание, ученик, учитель, организация самостоятельной работы, активность, урок, учебная деятельность.

Keywords: Independent work, cognition, schoolchild, teacher, organization of independent work, activity, lesson. educational activity.

Младший школьный возраст — очень ответственный период школьного детства, от полноценного проживания которого зависит уровень интеллекта и личности, желание и умение учиться, уверенность в своих силах. В современном мире дети должны уметь использовать свои знания, умения, навыки, свой опыт и качества личности для решения конкретных проблем, находить путь от научного описания к способностям ориентироваться в конкретных явлениях, мыслить, выражать свою точку зрения.

Согласно концепции Э. Эриксона, в период от 6 до 12 лет происходит приобщение ребенка к самостоятельной трудовой жизни, вырабатывается трудолюбие и вкус к работе. Позитивный исход этой стадии приносит ребенку ощущение собственной компетентности, способности действовать наравне с другими людьми: неблагоприятный результат стадии — комплекс неполноценности. Прилежность, дисциплинированность ребенка, принятие им правил школьной жизни, успешность или не успешность учебы сказывается на всей системе его отношений и со взрослыми, включая родителей, и со сверстниками.

Большой вклад в изучении самостоятельной и творческой активности в процессе обучения внесли кыргызские педагоги А.А. Алимбеков, М.К. Асаналиев, Н.А. Асипова, И.Б. Бекбоев, Э.А. Болотов, К.Б. Биймырзаси.

Н. К. Дюшеева, А. А. Исабеков, М. Кырбашева, Э. М. Мамбетакунуов. В исследованиях показан, что один из эффективных методов развития самостоятельной и творческой активности учеников является самостоятельная работа. Аспекты организации самостоятельной работы в своих исследованиях рассмотрели ученые М. Р. Алыбаева, А. А. Атакеева, А. С. Дюсталиева, В. Л. Ким, А. К. Наркозиев, Т. Т. Турсуналиев.

Но все исследования посвящены к определению успешной организации самостоятельной работы студентов ВУЗов. Исследование посвященный самостоятельной работе школьников можно назвать диссертацию Эржан Таш. В исследовании определены педагогические условия организации самостоятельной работы курса английского языка на уроке и вне урока и разработаны пути внедрения ее в практику. И необходимость внедрения в содержание уроков начальных классов самостоятельную работу очевидно.

Любой здоровый ребёнок является исследователем. Впечатлительность, любознательность, стремление наблюдать и экспериментировать, желание самостоятельно искать новые сведения о мире являются важнейшими чертами детского поведения. Постоянно проявляемая детская активность — естественное состояние ребёнка. Именно это внутреннее стремление к самостоятельному познанию через исследование порождает исследовательское поведение и создаёт условия для исследовательского обучения.

Развитие способностей самостоятельной работы основывается на развитии у детей возможности рассматривать неординарные ситуации, ставить цели, планировать и оценивать показатели собственной работе, что позволит учащимся младших классов принимать ответственные решения в различных жизненных ситуациях. Учебную деятельность младших школьников нужно организовать таким образом, чтобы ученик оперировал учебным содержанием, которое ведёт к более прочному и осознанному усвоению материала.

По мнению психологов, потребность в самостоятельности присуща детям с раннего возраста, «я сам» означает начало становления личности. Развивая эту идею в педагогике, В. А. Сухомлинский считал, что гражданин рождается в ребёнке в те моменты, когда маленький человек хочет

выразить себя, своё «я». Сочетание потребностей общества и личности является одним из показателей демократизации и гуманизации образовательного процесса в целом.

Полноценная учебная деятельность включает умения:

- выделять и удерживать учебную задачу;
- самостоятельно находить и усваивать общие способы решения задач;
- адекватно оценивать и контролировать себя и свою деятельность;
- владеть рефлексией и саморегуляцией деятельности;
- владеть и пользоваться разными формами обобщения, в том числе теоретическими;
- уметь участвовать в коллективно распределенных видах деятельности;
- иметь высокий уровень самостоятельной творческой активности.

Но в традиционной школьной практике на передний план обычно выступают проблемы обучения ребенка практическим умениям и навыкам чтения, письма и счета, а формирование отдельных компонентов собственно учебной деятельности происходит стихийно, неосознанно, как некоего побочного продукта, на основе интуитивного обобщения множества успешных и неуспешных учебных ситуаций.

Задача учителя в процессе обучения состоит не только в том, чтобы обеспечивать прочные знания, предусмотренные программой, но и в том, чтобы развивать самостоятельность и познавательные процессы, мышление учащихся.

Формируя самостоятельность школьников, необходимо учитывать логически связанные между собой задачи. Первая задача: развитие у учащихся самостоятельности в познавательной деятельности, научить их самостоятельно овладевать знаниями, формировать свое мировоззрение; вторая задача: научить их самостоятельно применять имеющиеся знания в учении и практической деятельности.

Р.М. Микельсон понимает самостоятельную работу, как: «выполнение учениками заданий под наблюдением учителя, но без непосредственной помощи» [5, с. 8–9.].

К этой мысли присоединяется педагог А. Алимбсков и отмечает, что самостоятельная работа – это работа учеников с указанием учителя и без непосредственной ее помощи, в специально определенное время [1, с. 163].

Самостоятельная работа на уроках предполагает предварительную подготовку детей к её выполнению. Подготавливая учащихся к самостоятельной работе, важно коротко и ясно поставить перед ними цель задания. Также эта подготовка должна ввести детей в круг тех представлений и понятий, с которыми они встретятся при выполнении задания. Всему этому помогает предварительное объяснение темы учащимся. В связи с развитием ученика под воздействием обучения уровень требований к нему должен возрастать: изменяется объем самостоятельных заданий, их характер, темп работы ученика, возрастает степень самостоятельности.

И.Б. Истомина пишет о том, что развитие самостоятельности, инициативы, творческого отношения к делу — это требования самой жизни, определяющие во многом то направление, в котором следует совершенствовать учебно-воспитательный процесс.

По мнению Буряк В.К., самостоятельная работа учащихся начальных классов является неотъемлемым элементом процесса обучения. Без неё невозможно обеспечить единство преподавания и самостоятельного учения ребёнка, рационально сочетать методы самостоятельной работы с другими методами обучения. Например, путём увеличения доли самостоятельных практических работ, самостоятельного разрешения проблемных ситуаций, осуществления самостоятельных индуктивных и дедуктивных умозаключений [2, с. 105].

По мнению Эржан Таш «понятие самостоятельная работа как процессе познавательной деятельности активно расширяет, углубляет принятую информацию ученика, воспринимает и составляет новую информацию, на основе связи теории и практики решает практические задачи, усваивает необходимые профессиональные знания» [4, с. 19].

Проведение самостоятельной работы на уроке способствует развитию у учащихся к самостоятельному поиску новых решений задач; даёт возможность использовать имеющиеся знания и навыки в новых ситуациях. От условий организации, проведения и контроля самостоятельной деятельности младших школьников будет зависеть качество усвоения учащимися учебного материала, уровень развития навыков самостоятельной работы. От учителя требуется эффективный подбор методов и приёмов организации и проведения самостоятельной работы учащихся. Кроме того,

младшие школьники должны осознавать цель выполнения самостоятельной работы, если у них есть стремление к достижению этой цели, то и результаты выполнения самостоятельной работы будет на должном уровне

Список литературы

1. Алимбеков А.А. Актуальные проблемы развития самостоятельной работы студентов в условиях реформации высшего образования // Вестник Исик-Кульского университета. — 2014. — № 38. — С. 163
2. Буряк В.К. Самостоятельная работа учащихся. — М.: Аспект пресс, 2005. — 272 с.
3. Истомина Н.Б. Активизация учащихся на уроках математики в начальных классах. — М.: Наука, 2002. — 244 с.
4. Эржан Таш. Педагогические условия организация самостоятельной работы школьников (на примере английского языка): дис. — канд. пед. наук. — Бишкек, 2016. — 163 с.
5. Ямалтдинова Д.Г. Организация самостоятельной деятельности учащихся // Начальная школа. — 2008 — № 2 — С. 8–9.

УДК 37:378:378.978

Формирование профессиональной компетентности будущих учителей филологических направлений

Джумагулова Гульнур Алпочиевна

кандидат педагогических наук, и. о. доцента
Бишкекского гуманитарного университета им. К. Карасоева

Аннотация В Законе Кыргызской Республики «Об образовании», в Конституции Кыргызской Республики и других нормативных документах были сформулированы цели образования, созданы необходимые условия для получения образования, направленных на формирование, развитие и профессиональное становление личности на основе национальных и общечеловеческих ценностей, достижения науки и техники. Приоритетными задачами системы образования является развитие творческих, духовных

и физических возможностей личности, формирование прочных основ нравственности и здорового образа жизни, обогащение интеллекта путем создания условий для развития индивидуальности и др. Комплексная программа определяет цели, задачи и направления совершенствования организация воспитания в системе образования. Данная программа является основой для разработки региональных и местных программ.

Abstract: The Law «On education» of the Kyrgyz Republic, the Constitution of the Kyrgyz Republic and other regulations outline the following aims of education: setting in place the necessary condition for receiving education that are oriented towards forming, developing and professional becoming of a person based on national and universal values, scientific and technical achievements. Among the priorities of the educational system are development of creative, emotional and physical potential of a person, promotion of morals and healthy way of life, developing intellect by creating conditions for the development of individuality etc. A complex program stipulates the aims, objectives and directions for education improvement. This program is the basis for further development of regional and local programs.

Ключевые слова: Цели образования, формирование, развитие, профессиональное становление личности, национальные и общечеловеческие ценности, специальная и профессиональная компетентность, структура.

Key words: Objectives of education, formation, development, professional formation of a personality, national and universal values, special and professional competence, structure.

Обращаясь к изучению профессиональной компетентности, ученые преимущественно осуществляют изучение отдельных сторон профессиональной компетентности. Например, Н.В. Кузьмина обращает внимание на специально-педагогическую, научно-педагогическую, методическую и другие виды компетентности; М.В. Прохорова — на управленческую компетентность; Г.Ж. Менлибекова — на социально-педагогическую; А.А. Реан, Е.С. Алешина — на дифференциально-психологическую компетентность и др.

Исходный латинский термин «compeete» означает «знать», «уметь», «добиваться». Эти значения выражают сущность компетентности в общем виде. Данные значения следует развернуть, конкретизировать и соединить в логическое общее определение для дальнейшей разработки категории профессиональной компетентности.

Согласно словаря С.И. Ожегова, понятие «компетентный» определяется как «знающий, осведомленный, авторитетный в какой-либо области».

**И. АРАБАЕВ АТЫНДАГЫ
КЫРГЫЗ МАМЛЕКЕТТИК
УНИВЕРСИТЕТИНИН
ЖАРЧЫСЫ**

**ВЕСТНИК
КЫРГЫЗСКОГО
ГОСУДАРСТВЕННОГО
УНИВЕРСИТЕТА
ИМ. И. АРАБАЕВА**

ISBN 1654-5611

sgm

И. АРАБАЕВ АТЫНДАГЫ КЫРГЫЗ
МАМЛЕКЕТТИК УНИВЕРСИТЕТИНИН
ЖАРЧЫСЫ

ЧЫГАРЫЛЫШЫ: 2 (2018)

Серия: педагогика жана психология

Педагогика илимдеринин доктору, профессор Калдыбаеванын Айчүрө к Токтополотовнанын 60 жылдык мааракесине карата «Заманбап педагогикалык билим берүүнүн жана илимдин теориялык жана методологиялык кө йгө йлө рү» аттуу Эл аралык илимий-практикалык конференциясы (20-21 апрель)

II БӨЛҮК

Жарыяланган макалалардын бардыгы редакциянын көз карашын билдирбейт. Чыккан материалдар Улуттук Аттестация комиссиясы гарабынан илимий макала катары кабыл алынат.

Журнал Кыргыз Республикасынын Адилет министрлигинен каттоодон өткөн.

Журнал Кыргыз Республикасында жана КМШ өлкөлөрүндө таркатылат.

ISBN 1654-5611

Дареги: Бишкек шаары, Раззаков көчөсү, 51

Тел.: 32-31-91

ОсОО «Общества инвалидов Ырыс Принт» басмаканасында басылды

Башкы редакциялык коллегия:

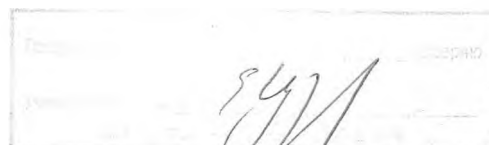
1. Абдырахманов Т.А. – т.и.д., профессор, башкы редактор
2. Каниметов Э.Ж. – ф.и.к., доцент
3. Көнурбаев Т.А. – психол.и.к., доцент

Редакциялык коллегиянын мүчө лө рү:

1. Калдыбаева А.Т. – п.и.д., профессор
2. Мусаев С.Ж. – ф.и.д., КР УИА мүчө -корр.
3. Алиев Ш.А. – п.и.д., профессор
4. Акиева Г.С. – п.и.д., профессор
5. Чоров М.Ж. – п.и.д., профессор
6. Панкова Т.В. – п.и.д., профессор
7. Токсонбаева Э.Т. – п.и.к., доцент

Педагогика сериясынын редакциялык коллегиясы:

1. Эсенгулова М.М. – п.и.к., доцент
2. Бектуров Т. М. – п.и.к., доцент
3. Иманкулова С.Э. – п.и.к., доцент
4. Пак С. Н. – п.и.к., доцент
5. Койлубаева Н.К. – п.и.к., доцент
6. Турсунова Э.Т. – ага окутуучу
7. Эргешов А. – окутуучу

39. Шамырканова Н.Б. Башталгыч класстын окуучуларынын өз алдынча ишин уюштуруунун өзгөчөлүктөрү.....	196
40. Хасанова Г.Х. Особенности системы профессионального образования Узбекистана и Японии.....	200

СЕКЦИЯ 5

ПЕДАГОГИКАЛЫК КАДРЛАРДЫ ДАЯРДОО КӨЙГӨЙЛӨРҮ

ПРОБЛЕМЫ ПОДГОТОВКИ ПЕДАГОГИЧЕСКИХ КАДРОВ

1. Абитаева Р.Ш., Умирбекова А.К. О подготовке учителя начальной школы в условиях обновления содержания образования в Республике Казахстан.....	204
2. Ажибаева А.Ж. К вопросу о создании структурно-содержательной модели управления качеством подготовки учителей начальной школы.....	210
3. Акиева Г.С. Повышение квалификации педагогических кадров как педагогическая проблема.....	216
4. Акматова Ч.А. Болочок мугалимдердин баарлашуу маданиятын калыптандыруу.....	219
5. Акматова Э.Д. Профессионально-личностное саморазвитие для профессионального роста педагога.....	225
6. Аликова А.М., Жуманова Г.Т. Формирование предметной компетенции будущих учителей математики.....	230
7. Алметов Н.Ш., Бекжанова С.Ж. Методологические инструментари подготовки будущего педагога-психолога к инновационной деятельности.....	238
8. Алметов Н.Ш., Булетова Л.А. Переход казахстанской школы на обновленное содержание образования: модернизация подготовки будущих педагогов.....	243
9. Аминова Б.И., Субанбекова К.А. Проблемы подготовки педагогических кадров.....	249
10. Ахмет Гунгор, Ауезов Б.Н. Инновационное обучение как форма деятельности в формировании профессиональной культуры будущих педагогов.....	256
11. Бабаев М.Д. Период адаптации – фундамент профессионального и личностного становления будущих учителей.....	263
12. Байсубанова А.К. Условия формирования коммуникативной толерантности в становлении профессиональных компетенций.....	269

5. Сухомлинский В.А. Избранные педагогические сочинения в 3-х т. /А.В. Сухомлинский.- М: Педагогика -1979.-107 с.-112 с
6. Чередов И.М. Сельская школа [Текст] /И.М. Чередов. –Омск: изд,1989.- 45с.

БАШТАЛГЫЧ КЛАССТЫН ОКУУЧУЛАРЫНЫН ӨЗ АЛДЫНЧА ИШИН УЮШТУРУУНУН ӨЗГӨЧӨЛҮКТӨРҮ

Шамырканова Н.Б. -- И.Арабаев атындагы КМУнун аспиранты

Аннотация. Бул макалада башталгыч класстын окуучулары үчүн өз алдынча ишти уюштуруунун жана өз алдынчалуулукту өнүктүрүүнүн өзгөчөлүктөрү каралат.

Түйүндүү сөздөр: окуучу, өз алдынчалуулук, ишкердүүлүк, уюштуруу, башталгыч класс, окуу материалы, тапшырма, билим берүү, өнүктүрүү.

ОСОБЕННОСТИ ОРГАНИЗАЦИИ САМОСТОЯТЕЛЬНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ МЛАДШИХ ШКОЛЬНИКОВ

Шамырканова Н.Б. -- аспирантка КГУ им. И.Арабаева

Аннотация. В этой статье рассматриваются особенности развития самостоятельности и организация самостоятельной деятельности младших школьников.

Ключевые слова: ученик, самостоятельность, деятельность, организовать, начальный класс, учебные материалы, задание, образование, развитие.

FEATURES OF THE ORGANIZATION OF INDEPENDENT ACTIVITY OF YOUNGER SCHOOLCHILDREN

Shamyrganova N.B. - graduate student of KSU. I.Arabayev

Abstract. This article examines the features of the development of independence and the organization of independent activity of junior schoolchildren.

Key words: pupil, independence, activity, organize, primary class, teaching materials, task, education, development.

Өз алдынча, демилгелүү жана чыгармачыл инсанды калыптандыруу дайыма билим берүүнүн негизги маселелеринин бири катары каралып келет. Өз алдынчалуулукту өнүктүрүү – мектептеги окутуунун бардык мезгилинде улантылган процесс. Качан окуучу окууга киргенде, анда өз алдынчалуулуктун алгачкы эбегелерү, андан кийин жөндөмдөр калыптанат. Окуучулардын өз алдынча ишкердүүлүгүнүн ыкмаларын калыптандыруу-азыркы билим берүүнүн актуалдуу маселелеринин бири, ал эми окуу материалынын үстүндө өз алдынча иштин ыкмаларын окуучуларга үйрөтүү ийгиликтүү окутуунун милдеттүү шарттарынан болуп саналат.

Окуучулардын өз алдынча ишкердүүлүгү алардын таанып билүүчүлүк жөндөмдүүлүктөрүн өнүктүрүүнүн зарыл шарттарынан болуп

847

есептелет. Окуучулардагы өз алдынчалуулукту өнүктүрүүнү мектепте окутуунун алгачкы күндөрүнөн баштап керек, анткени кенже мектеп тарагында өз алдынчалуулук, жоопкерчилик жана өзүн өзү текшерүүгө жөндөмдүүлүк сыяктуу инсандык сапаттардын түзүлүшү жүрөт.

Өз алдынча ишкердүүлүк деп, биз, мугалимдин тапшырмасы боюнча активдүүлүктү жана күжүрмөндүктү көрсөтүү менен окуу тапшырмаларын өз алдынча чечкен окуучунун ишкердүүлүгүн түшүнөбүз. Ошентип окуучулардын өз алдынча ишинин төмөндөгүдөй белгилерин белүп көрсөтүүгө болот:

- мугалимдин тапшырмасынын болушу;
- окуучулардын өз алдынчалуулугу;
- педагогдун түздөн-түз катышы жок тапшырманы аткаруу;
- активдүүлүк, окуучулардын акыл чымыркануусу.

Сабактагы өз алдынча ишкердүүлүктүн негизги максаты-окуучуларды ой жүгүртүүгө, окуу материалын анализдөөгө, жалпылоого жана өздөштүрүүгө үйрөтүү экендиги белгилүү.

Өз алдынча ишкердүүлүк ар түрдүү каражаттар менен калыптанат, алардын ичинен *өз алдынча иш* абдан кеңири тараганы болуп эсептелет. Көптөгөн окумуштуулар, педагогдор, психологдор жана методисттер өз алдынча ишти окуучулардын өз алдынча ишкердүүлүгүн уюштуруунун жана башкаруунун атайын педагогикалык каражаты аныкташат.

Бащталгыч класста окутуу процессинде өз алдынча ишти окуучулардын аткаруусунун эффективдүүлүгү аны уюштуруунун, пландоонун, башкаруунун жана текшерүүнүн шарттарынан түздөн-түз көз каранды. Өз алдынча ишти уюштурууда тапшырманы өз учурунда жана ийгиликтүү аткаруу үчүн педагогикалык шарттарды түзүүгө багытталган педагог менен окуучулардын аракети болжолдонот. Мындай шарттарды түзүү мугалимден окуучулардын таанып билүүчүлүк ишкердүүлүгүн башкаруунун методдорунун педагогикалык-психологиялык спецификасы боюнча билимдерди, окуу ишкердүүлүгүнө ориентирлерди жана баалуулук түзүлүштөрдү, мотивдерди, максаттарды өз учурунда жана туура формулировкалоо жана трансформациялоо жөндөмүн талап кылат.

Башкача айтканда, окуучулардын өз алдынча ишкердүүлүгүн уюштуруу менен окутуучу төмөнкү суроолорго негиздүү жооп бере билиши керек:

-кандай гана окуу материалы болбосун, аны үйрөнүүдө өз алдынча ишти киргизүү качан максатка ылайыктуу;

-мүмкүн болгондордун ичинен өз алдынча иштин кандай конкреттүү тибин билимдерди өздөштүрүүнүн ар бир этабында тандоо жана колдонуу керек? Адабий окуу сабагында өз алдынча ишти уюштуруу жана өткөрүү өзгөчө мамилени талап кылат. Ошондуктан мугалимге сабактардын планын кылдат ойлоноу, өз алдынча иштин мазмунун жана ордун, аны уюштуруунун формаларын жана методдорун аныктоо зарыл. Ушундай

кырдаалда гана окуучулардын өз алдынча иши аң-сезимдүү. Мында педагог иштин татаалдыгынын жана көлөмүнүн деңгээлин, аны аткаруудагы балдарда келип чыккан кыйынчылыктарды жана мүмкүн болгон каталарды алдын алышы керек. Ошондой эле Адабий окуу сабагында өз алдынча ишти уюштурууда окуучуларга *көзөмөл жүргүзүүнү* жана *жардам көрсөтүүнү* ойлонуу керек.

Эреже катары, мугалимдер окуу материалын текшерүү жана бекемдөө процессинде өз алдынча ишти колдонушат, бирок алар репродуктивдүү деңгээлде тапшырманы формулировкалашат. Е.И.Тупичкина менен И.В.Крючкова өздөрүнүн изилдөөлөрүндө кээде мугалимдер ар кандай дидактикалык максаттар менен окуучулардын өз алдынча ишкердүүлүгүн уюштуруунун мүмкүнчүлүгү жөнүндө унутуп калышат деп белгилешет. Алар өз алдынча ишти жүргүзүүнүн төмөндөгү максаттарын белгилөөгө аракет жасашкан:

- окуучулардын билимдерин актуалдаштыруу;
- жаңы билимдерди үйрөнүү;
- окуучулардын билимдерин жана жөндөмдөрүн бекемдөө жана кайталоо;

– окуучулардын билимдерин жана жөндөмдөрүн текшерүү.

Өз алдынча иштин татаалдыгынын деңгээли жөнүндө айтып жатып, ал өтө эле жөнөкөй, окуучулардын акыл жөндөмдүүлүктөрүнүн өнүгүшүнүн деңгээлинен төмөн болбошуна көңүл бурабыз. Өз алдынча иштин кыйынчылыктарынын акырындап өсүшү негизинен үч багытта жасалат:

- тапшырмалардын көлөмүн жана окуучулардын өз алдынча ишин узактыгын көбөйтүү жолу менен;
- тапшырманын мазмунун татаалдаштыруу жолу менен;
- көрсөтмө берүүнүн ыкмаларын жана мугалим тарабынан жардамдын көлөмүн акырындап азайтуу жолу менен.

Ошентип, окуучулардын өз алдынча иштеринин эффективдүүлүгү өз алдынча ишти уюштурууну жана пландоону, башкарууну жана текшерүүнү камсыздаган шарттардан түздөн түз көз каранды. Бул бирдиктүү окуу-тарбия процессинде окуучулардын окуу ишкердүүлүгүн кыйыр башкаруунун методдорун жана алардын аң-сезимдүү өзүн өзү уюштуруунун ыкмаларына ээ болуудагы башкаруунун методдорун колдонууга мүмкүндүк берет. Мындай шарттарды түзүү окуучулардын таанып билүүчүлүк ишкердүүлүгүн башкаруунун түз жана кыйыр методдорунун педагогикалык-психологиялык спецификасы боюнча билимдерди, ар кандай өз алдынча иштерди окуучулардын аткаруусунда окуу ишкердүүлүгүнө ориентирлерди жана баалуулук түзүлүштөрдү, мотивдерди, максаттарды өз учурунда жана туура формулировкалоо жана трансформациялоо жөндөмүн талап кылат.

Мындан сырткары, билимдерди өздөштүрүү процессинде өз алдынча ишти өз учурунда жана ырааттуу киргизүүнүн талаптарын ишке ашыруудагы мугалимдин жөндөмү маанилүү болуп саналат.

Башкача айтканда, окуучулардын өз алдынча ишин уюштуруу менен мугалим төмөндөгү суроолорго негиздүү жооп бериши керек:

– окуу материалын үйрөнүүдө өз алдынча ишти качан максатка ылайыктуу киргизүү керек;

– мүмкүн болгондордун ичинен өз алдынча иштин кайсы конкреттүү тибин билимдердин ар бир этабында тандап алуу жана колдонуу керек.

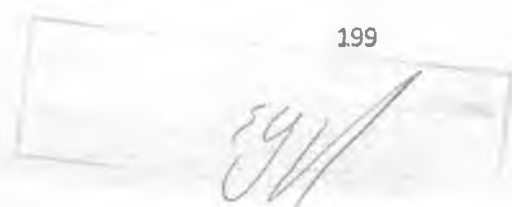
Мындан сырткары, өз алдынча ишти уюштуруунун жана өткөрүүнүн методикасы акырындык менен, катуу регламенттелген, бирдиктүү системадагы өз алдынча ишти, алардын жеке-дидактикалык максаттарга, берилген таанып билүүчүлүк тапшырмалардын типтерине карата өзгөрүшүн, алардын татаалдык жана кыйынчылык даражасын эске алышы керек. Окутуунун ар кандай этаптарындагы мындай өзгөрүүлөр окуучулардын интеллектуалдык мүмкүнчүлүктөрүнүн өнүгүшүнө, келечекте үзгүлтүксүз өзүнө өзү билим берүүгө аларды даярдоого жардам берет.

Адабияттар:

1. Костромина С.Н., Нагаева Л.Г. Как преодолеть трудности а обучении чтению С.Н.Костромина. - М.: Ось-89, 2006. - 240с.
2. Всилов Б.П. Самостоятельная работа учащихся на уроках. – М., 1991/
3. Нильсон О.А. Теория и практика самостоятельной работы учащихся. – Таллин, 1996.
4. Гончарова, Е.Л. Ранние этапы становления читательской деятельности при норме и при отклонениях в развитии: автореф. дис. доктора псих. наук: 19.00.10 / Гончарова Елена Львовна. – М.: 2009.
5. Ефросинина, Л.А. Литературное чтение: 3 класс: рабочая тетрадь №2/ Л.А. Ефросинина. – М.: Вентана-Граф, 2012.
6. Примерные программы по учебным предметам. Начальная школа. В 2 ч. Ч.1.– М.: Просвещение, 2011.

ОСОБЕННОСТИ СИСТЕМЫ ПРОФЕССИОНАЛЬНОГО ОБРАЗОВАНИЯ УЗБЕКИСТАНА И ЯПОНИИ

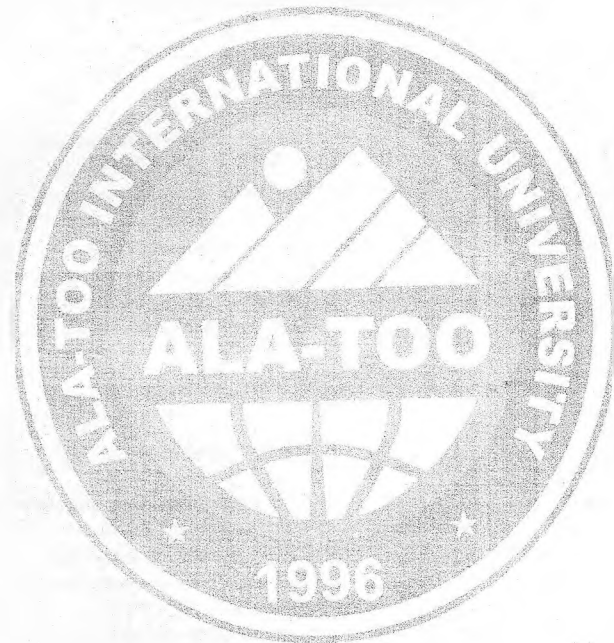
Хасанова Г.Х. – Андижанский государственный университет

No 3
2018

ALATOO ACADEMIC STUDIES

Print ISSN: 1694-5263
Online ISSN: 1694-7916

www.iaau.edu.kg/aas

ALATOO ACADEMIC STUDIES

Print ISSN: 1694-5263

Online ISSN: 1694-7916

Number 3 – Year 2018

MAZMUNU

СОДЕРЖАНИЕ

CONTENTS

ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ НАУКИ

<i>Каниметов Ж.К.</i> Ч. Айтматов - түрк тилдүү элдердин маданиятындагы диалогдун жарчысы.....	8
<i>Калдыбаев С.К.</i> Проблемные ситуации в теории и практике оценивания.....	13
<i>Muratov A. Dj.</i> Aytmatov's ethno pedagogy: collision of civilizations (on the example of Chyngyz Aytmatov's novel "The White Ship").....	24
<i>Бектуров Т.М.</i> Дүйшөн алгачкы агартуучу-мугалим катары Ч. Айтматовдун интерпретациясында.....	33
<i>Бабаян А.В., Кравченко К.М., Богиева Д.Р.</i> Репетиция как фактор совершенствования театральной деятельности в подготовке менеджера социально-культурной деятельности.....	38
<i>Койдубаева Н., Кубанычбекова М.</i> Адептик сапаттар – окуучулардын ирсан катары калыптануусунун негизи катары.....	45
<i>Шамырканова Н.Б.</i> Башталгыч класстын мугалиминин окуучулардын өз алдынча иштөөсүн уюштуруусунун мааниси.....	50
<i>Шамырканова Н.Б.</i> Мектеп окуучуларынын өз алдынча ишинин максаты жана милдеттери.....	56
<i>Исакова В.Т.</i> Болочок мугалимдердин баалоо ишмердүүлүгүн калыптандыруу.....	61
<i>Онгарбаева А.Д.</i> Вопросы методики подготовки будущих учителей информатики к созданию электронных образовательных ресурсов.....	68

ФИЛОЛОГИЧЕСКИЕ НАУКИ

<i>Казакова Н., Талибжан к. Б.</i> адабий дил маектин жазуучунун бейнесин ачуудагы ролу (Чынгыз Айтматовдун мисалында).....	79
<i>Бообекова Т.</i> Замандын залкар жазуучусу, улуу адам Чынгыз Төрөкулович Айтматовдун театр менен биримдиги.....	91
<i>Максутова А.А.</i> Кыргыз тилиндеги «өлүк» сөзүнүн тергөөлөрүнүн объектилери.....	98
<i>Максутова А.А.</i> Кыргыз тилиндеги «көр» сөзүнүн тергөөлөрүнүн объектилери.....	104
<i>Рыскуя к. З.</i> Дивану дугат-ит түрк сөздүгүнүн азыркы учурдагы мааниси жана абалы.....	110
<i>Батыралиева Б.</i> Зуура Сооронбаеванын аялдар образын жаратуудагы көркөм чеберчилиги.....	116

ЭКОНОМИЧЕСКИЕ НАУКИ

<i>Ким Н.</i> Проблемы развития рынка банковских карт в Кыргызской Республике.....	126
--	-----

ГОСУДАРСТВО И ПРАВО. ЮРИДИЧЕСКИЕ НАУКИ

<i>Камил к. Г.</i> Предмет и классификация показаний подозреваемого в уголовном процессе.....	133
<i>Сманалиев К.М., Алымкулова А.С.</i> Совершенствование домашнего ареста как вида меры пресечения в уголовном судопроизводстве Кыргызской Республики.....	138
<i>Карынов Ч.К.</i> Эмгек мамилелериндеги социалдык өнөктөштүктүн тарыхый-укуктук аспектилери.....	143
<i>Abzhaparova Ch.M.</i> Introduction and development of the probation service in the Kyrgyz Republic.....	148

СОЦИОЛОГИЯ

<i>Tologonova G. B.</i> Influence of social inequality in the employment of a young graduate (On the example of the Bishkek Humanities University named after K. Karasaev).....	155
---	-----

Handwritten signature or stamp in the bottom right corner.

УДК: 371.3

**МЕКТЕП ОКУУЧУЛАРЫНЫН ӨЗ АЛДЫНЧА ИШИНИН МАКСАТЫ ЖАНА
МИЛДЕТТЕРИ**

Шамырканова Надира Бейшенбековна

И. Арабаев атындагы КМУнун аспиранты
E-mail: nadirashb@mail.ru

Кыскача мазмуну

Өз алдынча иштөө – бул окуучунун ой-жүгүртүүсүнүн иреттүүлүгү, анын акыл-эс жана практикалык операциялары жана аракеттери, окуучунун өзүнө көз каранды болгон таанып-билүүчүлүк окуу иш-аракети. Сабакта өз алдынча иштөө керек, себеби окуучулардын эркин машыктырап, ишмердүүлүгүн, көңүл буруусун тарбиялайт, тартипке көндүрөт. Мугалим окуучулардын өз алдынча иштөөсүнө, өз алдынча ойлонуусуна, корутундусуна таянышы керек. Демек, өз алдынча иштөө бул окуучунун окуу иш-аракетинин жогорку чеги жана педагогикалык процесстин компоненти болуу менен ал тарбиялык, билим берүүчү, өнүктүрүүчү сыяктуу функцияларды аркалайт.

Ачык сөздөр: өз алдынча иштөө, ой-жүгүртүү, иреттүүлүк, акыл-эс жана практикалык операциялар, таанып-билүүчүлүк окуу иш-аракети, ишмердүүлүк, бүтүндүк педагогикалык процесс, компонент, функциялар.

ЦЕЛИ И ЗАДАЧИ САМОСТОЯТЕЛЬНОЙ РАБОТЫ УЧАЩИХСЯ

Аннотация

Самостоятельная работа учащихся направлена на развитие и систематизацию кругозора учащихся, на развитие их умений последовательно выполнять умственные и практические операции. На уроках необходимо так организовывать самостоятельную работу учащихся, чтобы развивать самостоятельность его мышления, творческую деятельность, умение воспитывать в себе важные качества. С другой стороны, учитель должен опираться на способности учащихся, на их опыт и умения. Самостоятельная работа – это высшая ступень развития учащихся и компонент целостного педагогического процесса и выполняет образовательные, развивающие и воспитательные функции.

Ключевые слова: Самостоятельная работа, самостоятельное мышление, последовательность, умственные и практические операции, познавательность, учебные способности, деятельность, целостный педагогический процесс, компонент, функции

**THE GOALS AND OBJECTIVES OF INDEPENDENT WORK OF SCHOOL
STUDENTS**

Abstract

The independent work of students is aimed at expanding the horizons of students; at developing their skills to consistently perform mental and practical operations. In the classroom, it is necessary to organize the independent work of students in such a way as to develop the independence of their

54

thinking, creative activity, and the ability to cultivate important qualities. On the other hand, the teacher must rely on the abilities of the students, on their experience and skills. Independent work is the highest level of development of students and a component of a holistic pedagogical process and performs educational and developmental functions.

Key words: independent work, independent thinking, consistency, mental and practical operations, cognition, learning abilities, activities, holistic pedagogical process, component, functions.

Учурдагы метептин окуучуларынын өз алдынча иши такыр башка мүнөзгө ээ. Ал мугалим тараптан койгон маселелерди так түшүнүүгө негизделет. Өз алдынча иш балдардын көңүл буруусун, кызыкчылыгын жана чыгармачылыгын жаратыш керек, ал балдарды окутуш керек.

Адатта мугалим окуу процессин көп учурда орто окуучуга багыттайт, ошол эле мезгилде өнүгүүсү боюнча жогору жана төмөн деңгээлдеги окуучулар «көз жаздымда» калып, окуу процессинен четте калышат. Натыйжада «күчтүү» окуучу «орто» деңгээлге түшүп, ал эми начар окуган бала тентуштарынан артта кала берет. Берилген көйгөйгө чечим издөө билим берүү системасында ар түрдүү инновациялык өзгөрүүлөргө алып келет. Жыйынтыгында, контингенттин көп бөлүгүн даяр окуучулар түзгөн, Кыргызстандын эгемендүүлүгүнүн алгачкы жылдары ачылган элитарлык окуу жайлар (лицей, гимназиялар) пайда болгон. Бул окуу жайлар инсандын ар тараптуу жана жогорку деңгээлге өнүгүүсүн камсыз кылган баартап окуу программаларды ишке ашырыш керек болчу. Бирок мындай окуу жайлар үчүн программаны иштетүү чыгуу процесси алардын пайда болуу темпинен артта калгандыктан негизги максат болгон инсандын өнүгүүсү көз жаздымда калган. Ошол себептен, көп өтпөй ал окуу жайларда «күчтүү» окуучулар «күчтүү», «орто» жана «ачыра» деңгээлдерге бөлүнгөн. Бул

факт, инсанга багытталган мектептеги инновациялык өзгөрүүлөр окутууну, биринчи кезекте окуучулардын өз алдынча иштөөгө болгон мамилесин дифференциялоо идеясына таяныш керек эле.

Окуучуларга ыкманы тандоо, билимге ээ болууну уюштуруу үчүн жол көрсөтүү маанилүү, бул – аларды илимий уюштурулган акыл эмгегинин билим жана көндүмдөрүнө ээ кылуу, б.а. максат коюуну, ага жетүүнүн ыкмаларын тандоону, убакытка ылайык ишти пландоону билүү. Инсанды бүтүн жана гармониялуу калыптандыруу үчүн аны окуу тапшырмалардын – өз алдынча иштөөнүн – өзгөчө түрүндө көйгөйлүү-изденүүчүлүк иш-аракеттик мүнөзгө ээ болгон өз алдынча ишке системалуу түрдө кошуу керек [1, 231-б.]

Психологдор балдардын өз алдынчалыкка болгон муктаждыгы эрте жаш куракка таандык деп эсептешет. Алардын окуу боюнча «МЕН өзүм» инсандын калыптанышынын башталышын билдирет. Белгилүү педагог В.А. Сухомлинский бул идеяны педагогикада өнүктүрүү менен ал балада жарандык качан ал өзүн, өзүнүн «МЕН» дегенин көрсөткүсү келгенде пайда болот деп эсептеген. Демек, коом менен инсандын муктаждыктарынын айкалышы жалпы билим берүү процессинин демократизациясынын жана гуманизациясынын көрсөтмөсү болуп саналат.

Бул көйгөйдүн чечими, окуту-

547

унун теория жана практикасына, экономика, илим жана маданияттын өнүгүүсүнүн талаптарына ылайык өлкөбүздөгү бүткүл билим берүү системасын андан ары жакшыртуу перспективасын эске алууга мүмкүндүк берет.

Илимий-техникалык революциянын өнүгүшүнүн темпи билимдин өтө бат «моралдык эскирүүсүнө» алып келет, анын негизинде окуучу ээ болгон жалпы илимий жана атайын билимдин көлөмү эртең жетишсиз болуп калаары жана сөзсүз болоору анык.

Ошол себептен, окуучуга илим жана техниканын жаңы жетишкендиктерин өз алдынча өздөштүрүү жөндөмүн калыптандырууга, дайыма өз билимин жогорулатууга болгон муктаждыгын тарбиялоого мүмкүндүк берген жаңы жолдорду жана ыкмаларды табуу зарылчылыгы келип чыгат.

Окуучуда билимге ээ болуу муктаждыгы биринчиден өз алдынча иштөөнү аткаруу процессинде, алдына коюлган проблемалык маселени өз алдынча чечүү процессинде калыптатат.

Окуучулардын окуу процессинде өз алдынчалык жана чыгармачылык активдүүлүк теориясынын өнүгүүсүнө Ю.К. Бабанский, М.А. Данилов, Б.П. Есипов, И.Я. Лернер, М.И. Махмутов, И.Т. Огородников, П.И. Пидкасистый, М.Н. Скаткин сыяктуу көрүнүктүү педагогдор жана Д.Н. Богоявленский, Л.С. Выготский, П.Я. Гальперин, В.В. Давыдов, Л.В. Занков, А.М. Матюшкин, Н.А. Менчинская, А.Н. Леонтьев, С.Л. Рубинштейн, Д.Б. Эльконин, А.Ф. Эсаулов агтуу көрүнүктүү психологдор чоң салым кошушкан. Бул изилдөөлөр, окуучулардын өз алдынчалыгын жана чыгармачылык

активдүүлүгүн өнүктүрүүнүн бирден бир эффективдүү ыкмаларынын бири өз алдынча иштөө болуп саналарын көрсөтөт.

В.В. Дрозина окуучулардын чыгармачылык өз алдынчалык ишаракетин уюштуруунун теориялык жана практикалык негизги жоболорун иштеп чыккан. Окутуу процессиндеги «өз алдынча иштөө» түшүнүгүнүн мазмуну, максаты, милдеттери, дидактикалык принциптери, өз алдынча иштөөнүн функциясы, формалары жана аны уюштуруу методдору М.Г. Гарунов, Б.Е. Корольков, О.А. Нильсон, В.Г. Орловский, П.И. Пидкасистый, А.Я. Цукар, Н.И. Чиканцева ж.б. изилдөөлөрүндө караштырылган.

Маселенин актуалдуулугу талашсыз, анткени билим, көндүм, көз караш, акыл-ойду мугалимден окуучуга, бир гана сөз менен берүүгө мүмкүн эмес. Бул процесс өзүнө таанышуу, кабыл алуу, өз алдынча иштөөнү, билим жана түшүнүктөрдү түшүнүү жана кабыл алууну камтыйт [3, 43-б.].

Алгач мектеп босогосун аттаган бала өз иш-аракетине өз алдынча максат коё албайт, өз кыймылын пландоого, аны ишке ашырууну корректирлөөгө, коюлган максатты алган натыйжага салыштырууга күчү жетпейт, демек, бул көйгөй жалпы коом үчүн актуалдуу.

Окутуу процессинде мугалимдин милдети программада каралган билимдин бекемдигин гана камсыз кылуу эмес. Ал ошондой эле, окуучулардын өз алдынчалыгын жана активдүүлүгүн өнүктүрүүдөн да турат. Өз алдынча иштөө – бул окуучунун ой-жүгүртүүсүнүн иреттүүлүгү, анын акыл-эс жана практикалык операциялары жана аракеттери, окуучунун өзүнө көз каранды болгон

524

уга болгон жөндөмдөрүн калыптандыруу.

Өз алдынча иштөөнүн милдеттери:

– өз алдынча иштөө жөндөмүн иштеп чыгуу;

– таанып-билүү активдүүлүктү өнүктүрүү;

– чыгармачылык ой-жүгүртүүгө түрткү берүү;

– ишке болгон кызыкчылыкты, акыл эмгек маданиятын жогорулатуу;

– алган билимге маани берүү («өз алдынча жасалган нерсе жакшы эсте калат»)

– убакытты пландоо жөндөмүн калыптандыруу;

– жоопкерчиликти жана инициативдүүлүктү иштеп чыгуу.

Окуучулардын өз алдынча иштөөнү ийгиликтүү аткарышына мугалимдин максат, мазмун, аткаруу ыкмалары, алынуучу жыйынтыктарды көрсөтүүнүн формалары жөнүндө так көрсөтмөлөрү түрткү берет. Алар математикалык текст менен иштөө, маселелерди чечүү, докладдарды, рефераттарды ж.б. боюнча сунуштары бар эстетме катары көрсөтсө болот. Бирок, муну менен окуучулардын жазуу жана оозеки кебин калыптандыруу

процессин жөн көе бербөө керек. Окуучулар оозеки жана жазуу түрүндөгү өз алдынча иштерин аткарууда өз оюн так, толук, аргументтүү жеткирүүгө системалуу түрдө үйрөтүү керек.

Колдонулган адабияттар

1. Бекбоев И.Б. Инсанга багыттап окутуу технологиясынын теориялык жана практикалык маселелери / И.Б. Бекбоев. – Б., 2011. – 340 б.

2. Гуськова Т.В. Можно ли воспитать ребенка самостоятельным? [Текст] / Т.В. Гуськова // Дошкольное воспитание. – 1988. – №8 – С. 65-69.

3. Мирошниченко Л.П. Инновационные школы Кыргызстана / Л.П. Мирошниченко, М.Т. Иманкулова. – Бишкек, 1996. – 150 с.

4. Щукина Г.И. Активизация познавательной деятельности учащихся в учебном процессе / Г.И. Щукина. – М.: Просвещение, 1988 – 160 с.

5. Майрам Кырбашева. Биология сабагында окуучулардын өз алдынчалыгын калыптандыруунун проблемалары / Кырбашева Майрам // Alatoo Academic Studies. – Б., 2017 – №2. – 239-244 бб.

7/4/18
[Signature]

Printed ISSN: 1601-5285
Online ISSN: 1897-0916

34

www.iaau.edu.kg/aas

№ 3
2018

ALATOO ACADEMIC STUDIES

ALATOO ACADEMIC STUDIES

Print ISSN: 1694-5263

Online ISSN: 1694-7916

Number 3 – Year 2018

МАЗМУНУ

СОДЕРЖАНИЕ

CONTENTS

ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ НАУКИ

<i>Каниметов Ж.К.</i> Ч. Айтматов - түрк тилдүү элдердин маданиятындагы диалогдун жарчысы.....	8
<i>Калдыбаев С.К.</i> Проблемные ситуации в теории и практике оценивания.....	13
<i>Muratov A. Dj.</i> Aytmatov's ethno pedagogy: collision of civilizations (on the example of Chyngyz Aytmatov's novel "The White Ship").....	24
<i>Бектуров Т.М.</i> Дүйшөн алгачкы агартуучу-мугалим катары Ч. Айтматовдун интерпретациясында.....	33
<i>Бабаян А.В., Кравченко К.М., Богиева Д.Р.</i> Репетиция как фактор совершенствования театральной деятельности в подготовке менеджера социально-культурной деятельности.....	38
<i>Койлубаева И., Кубанычбекова У.</i> Адептик сапаттар – окуучулардын инсан катары калыптануусунун негизи катары.....	45
<i>Шамырканова Н.Б.</i> Башталгыч класстын мугалиминин окуучулардын өз алдынча иштөөсүн уюштуруусунун мааниси.....	50
<i>Шамырканова Н.Б.</i> Мектеп окуучуларынын өз алдынча ишинин максаты жана милдеттери.....	56
<i>Исакова В.Т.</i> Болочок мугалимдердин баалоо ишмердүүлүгүн калыптандыруу.....	61
<i>Онгарбаева А.Д.</i> Вопросы методики подготовки будущих учителей информатики к созданию электронных образовательных ресурсов.....	68

ФИЛОЛОГИЧЕСКИЕ НАУКИ

<i>Казакова И., Талибжан к. Б.</i> адабий дил маектин жазуучунун бейнесин ачуудагы ролу (Чыңгыз Айтматовдун мисалында).....	79
<i>Бообекова Т.</i> Замандын залкар жазуучусу, улуу адам Чыңгыз Төрөкулович Айтматовдун театр менен биримдиги.....	91
<i>Максумова А.А.</i> Кыргыз тилиндеги «өлүк» сөзүнүн тергөөлөрүнүн объектилери.....	98
<i>Максумова А.А.</i> Кыргыз тилиндеги «көр» сөзүнүн тергөөлөрүнүн объектилери.....	104
<i>Рыскул к. З.</i> Дивану лугат-иг түрк сөздүгүнүн азыркы учурдагы мааниси жана абалы.....	110
<i>Батыралиева Б.</i> Зуура Сооронбаеванын аялдар образын жаратуудагы көркөм чеберчилиги.....	116

ЭКОНОМИЧЕСКИЕ НАУКИ

<i>Ким Н.</i> Проблемы развития рынка банковских карт в Кыргызской Республике.....	126
--	-----

ГОСУДАРСТВО И ПРАВО. ЮРИДИЧЕСКИЕ НАУКИ

<i>Камил к. Г.</i> Предмет и классификация показаний подозреваемого в уголовном процессе.....	133
<i>Сманалиев К.М., Алымкулова А.С.</i> Совершенствование домашнего ареста как вида меры пресечения в уголовном судопроизводстве Кыргызской Республики.....	138
<i>Карынов Ч.К.</i> Эмгек мамилелериндеги социалдык өнөктөштүктүн гарыкый-укуктук аспектилери.....	143
<i>Abzhanarova Ch.M.</i> Introduction and development of the probation service in the Kyrgyz Republic.....	148

СОЦИОЛОГИЯ

<i>Tologonova G. B.</i> Influence of social inequality in the employment of a young graduate (On the example of the Bishkek Humanities University named after K. Karasaev).....	155
---	-----

УДК: 37.

ОКУУЧУЛАРДЫН ОКУУ-ИЗИЛДӨӨЧҮЛҮК АРАКЕТТЕРИНИН МААНИСИ

Шамырканова Надира Бейшенбековна

И. Арабаев атындагы КМУнун аспиранты
E-mail: nadirashb@mail.ru

Кыскача мазмуну

Макалада изилдөө иш-аракети илимий чөйрөдөгү изилдөөгө мүнөздүү болгон проблеманы коюу, темага байланыштуу теорияны изилдөө, материал топтоо, материалды анализдөө жана жалпылоо, өздүк жыйынтыктар, чыгармачылык сыяктуу изилдөөчүлүк маселени чечүү менен байланышкан башталгыч класстын окуучуларынын иш-аракети тууралуу айтылат. Изилдөөчүлүк иш-аракеттин максаты курчап турган дүйнө жөнүндө ар дайым жаңы билим алуу болуп саналгандыктан окутуунун изилдөөчүлүк методу жана долбоордук окутуу сыяктуу изилдөө методдорунун негизги этаптары, классификациялары, изилдөөчүлүк окутууну уюштуруунун деңгээлдери ачыкталды; изилдөөчүлүк иш-аракеттин эффективдүүлүгүнүн шарттары көрсөтүлдү.

Ачык сөздөр: изилдөөчүлүк иш-аракет, изилдөөчүлүк кызыгуу, изилдөө методу, долбоор, долбоорлоо, импровизация, мультимедиялык презентация.

ЗНАЧЕНИЕ УЧЕБНО-ИССЛЕДОВАТЕЛЬСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ УЧАЩИХСЯ

Аннотация

В статье рассматриваются вопросы, характерные для для организации самостоятельной работы как умение ставить проблему, исследование теоретических основ проблемы, связанной с определенной темой, сбор материала, умение анализировать собранный материал и подведение итогов, умение делать собственные творческие выводы в разрешении исследовательских задач. Выявлено, что цель исследовательской деятельности состоит в умении пополнения новыми знаниями, в использовании проектных методов, определении этапов исследования, в получении образования и создании эффективных условий для исследовательской деятельности в организации самостоятельной работы учащихся начальных классов.

Ключевые слова: исследовательская деятельность, исследовательские интересы, методы исследования, проект, проектирование, мультимедийная презентация, организации самостоятельной работы.

THE IMPORTANCE OF STUDENTS' RESEARCH ACTIVITIES

Abstract

The article deals with issues specific to the organization of independent work, such as the ability to identify a problem, research the theoretical foundations of a problem related to a particular topic, collect material, analyze the collected material and sum it up, draw your own creative conclusions in resolving research tasks related to research the activity of independent work of primary pupils. The purpose of the research activity is the ability to replenish new knowledge, to use methods of research,

terminology
research activity
Keywords
presentation.

Педагогика
логдордун
учулардын
жүгүртүү
– изилдөө
окуу иш-
жана ий-
нет Бул а-
жүгүртүү
дал ушул
башкы ор-
ин тааным
энүгү үс-
кызыгуу
га таанды
Ошол со-
ну өчүрбө
керек

Изи-
чөйрөдө
гон про-
ныштуу
методик
топтоо
жалпыло
гармачыл
маселени
башталг
иш-арак
Изи-
ры колд
рунан б
белгилүү
изилдөө
ча жооп
керек
окутуун
XIXкы
Р.Э. Ар

30/11

determining the stages of research, steps in obtaining education and creating effective conditions for research activities in the organization of independent work of primary school students.

Keywords: research activities, research interests, research methods, project, design, multimedia presentation, organization of independent work.

Педагогдордун жана психологдордун изилдөөлөрүндө окуучулардын чыгармачылыгы, ойжүгүртүүсүнүн оригиналдуулугу – изилдөөчүлүк багыты бар ар түрдүү окуу иш-аракетинде толук көрүнөт жана ийгиликтүү өнүгүшү белгиленет. Бул айрыкча башталгыч класстын окуучулары үчүн актуалдуу, себеби дал ушул мезгилде окуу иш-аракети башкы орунда болуп баланын негизги таанып-билүү өзгөчөлүктөрүнүн өнүгүүсүн аныктайт. Изилдөөчүлүк кызыгуу – өзгөчө деңгээлде окуучуга таандык болгон инсандык сапат. Ошол себептен мугалим бул кызыгууну өчүрбөстөн колдоп, аны өнүктүрүү керек.

Изилдөө иш-аракети деп илимий чөйрөдөгү изилдөөгө мүнөздүү болгон проблеманы коюу, темага байланыштуу теорияны изилдөө, изилдөө методикаларды тандоо, материал топтоо, материалды анализдөө жана жалпылоо, өздүк жыйынтыктар, чыгармачылык сыяктуу изилдөөчүлүк маселени чечүү менен байланышкан башталгыч класстын окуучуларынын иш-аракетин түшүнөбүз.

Изилдөөнү окутуу методу катары колдонуу идеясы Сократтын учурунан баштап эле белгилүү. Окуучу белгилүү көйгөйдү изилдөөдө башкы изилдөөчү катары коюлуп, өз алдынча жооп табып, жыйынтык чыгаруу керек болгон максаттуу багыттагы окутууну уюштуруу педагогикада XIX кылымдын аягында А.Я. Герд. Р.Э. Армстронг, Т. Гексли сыяктуу

окумуштуулардын изилдөөлөрүнөн кийин пайда болгон. Кийинчерээк орус окумуштуулары Б.В. Всесвятский, И.П. Плотников, В.Я. Стоюнин, И.И. Срезневский тарабынан колдонула баштаган.

«Изилдөө методу» термини Б.Е. Райков тарабынан 1924-жылы сунушталган жана «...окуучулардын өз алдынча байкоо жүргүзгөн же алардын тажрыйбасында кайра өндүрүлгөн ой корутунду методу» деп түшүндүрүлгөн [4, 71-б.].

И. Бекбоевдин айтуусу боюнча: «изилдөө методунда окуучулардын өз алдынча изденип иштөөлөрү эң жогорку даражада болот. Бул методдун мааниси төмөндөгүчө: окуучулар проблеманы чечүүнүн планын өздөрү түзүшөт, өздөрү гипотеза коюшуп анын тууралыгын өздөрү текшерешет, зарыл болгон байкоолорду, эсептөөлөрдү, тажрыйбаларды, фактыларды топтоону, салыштырууларды, классификациялоону, жалпылоону, тиешелүү корутундулоолорду өздөрү жасашат. Башкача айтканда, мында проблеманы чыгаруунун бардык этабын окуучулар өздөрү иштешет» [1, 242-б.].

Педагогикалык адабияттарда бул методдун башкача аталыштары – эвристикалык, лабораториялык-эвристикалык, тажрыйбалык-сыноо, лабораториялык сабак методу, изилдөөнүн эвристикалык методу, долбоор методу да колдонулат.

Изилдөөчүлүк иш-аракеттин максаты куурчап турган дүйнө жөнүндө

ар дайым жаңы билим алуу болуп саналат. Мунун окуу, агартуу, таанып-билүү иш-аракетинен принципиалдуу айырмачылыгы төмөнкүдө турат: изилдөө ар дайым изилдөөгө жана түшүнүүгө муктаж болгон кандайдыр бир көйгөйдү, карама-каршылыкты, ак такты табууну божомолдойт, ошол себептен ал таанып-билүү муктаждыгынан, изденүү мотивинен башталат.

Жалпы планда изилдөөчүлүк иш-аракет – натыйжасы жаңы материалдарды жана рухий баалуулуктарды түзгөн иш-аракет катары каралат. Бул проблемага курактык психология жана педагогикалык көз карашта кароодо мындай түшүндүрүүнү тактоо зарыл. Учурдагы педагогикалык адабияттарда «окутуунун изилдөөчүлүк методу» жана «долбоорлоо методу» же «долбоорлук окутуу» түшүнүктөрү синонимдер катары каралат. Чындыгында алардын ортосунда маанилүү айырмачылыктар бар.

«Долбоор» сөзү латын тилинен *proiectus* (алдыга ташталган) дегенден келет. Долбоорлоо, жөнөкөйлөткөн түрдө, долбоорду (жемишти) түзүү жана иштеп чыгуу процесси катары кароого мүмкүн. Долбоорлоо методу өткөрүүчү изилдөөлөрдүн так планын түзүүнү түшүндүрөт. Сөзсүз түрдө изилденүүчү көйгөйдү так формулировкалоону жана түшүнүүнү, чыныгы гипотезаларды иштеп чыгууну, аларды так планга ылайык текшерүүнү талап кылат. «Долбоорлоо – бул толук түрдөгү чыгармачылык эмес, бул белгилүү контролдогон чектеги план боюнча чыгармачылык» [5, 110-б.]. Долбоордон айырмаланып изилдөөчүлүк иш-аракет башынан эркин, ийкемдүү болушу керек. Анда импровизация үчүн чоң орун болушу мүмкүн эмес.

Ошондой эле изилдөөчүлүк окутуу максималдуу түрдө илимий изденүүнү эске салуусу керек. Демек, минималдуу түрдө үч шартка жооп бериши керек:

– белгилүүнүн жардамы аркылуу белгисиздикти аныктап, сапатын көрсөтүүгө умтулуу;

– сөзсүз түрдө өлчөөгө мүмкүн болгонду өлчөө, мүмкүн болушунча изилденип жаткан белгилүүлүккө карата сандык мамилени көрсөтүү;

–изилденүүнүн белгилүүлүктүн системасындагы ордун аныктоо.

Изилдөө негизги этаптардын болуусун божомолдойт:

– көйгөйдүн коюлушу;

– берилген көйгөйгө арналган теорияны изилдөө;

– изилдөө методикаларын тандоо;

– материалды топтоо, аны

анализдөө жана жалпылоо,

– илимий комментарий;

– өздүк жыйынтыктар.

Долбоорлоонун этаптары:

– көйгөйдү коюу;

– концепцияны (гипотезаны) иштеп чыгуу;

– проекттин максатын жана милдеттерин, иш-аракеттин ачык жана оптималдуу ресурстарын аныктоо;

– планды түзүү;

– долбоорду ишке ашыруу боюнча иш-аракетти уюштуруу [5, 112-б.].

Балдар менен иштөөдө долбоорлоо методдору да, окутуунун изилдөөчүлүк методдору да пайдалуу, демек, долбоорлорду да, изилдөө иштерин да аткаруу зарыл. Практикада көп мезгилде алар долбоордук-изилдөөчүлүк иш-аракетте байланышышат. Долбоордук-изилдөөчүлүк иш-аракет – өздүк изилдөөнү долбоорлоо боюнча, максат жана милдетти бөлүүнү, методикаларды тандоо

Подпись: _____

Место: _____

2018

принциптерин бөлүүнү, изилдөөнүн жүрүшүн пландоону, күтүлгөн натыйжаны аныктоону божомолдогон иш-аракет.

Илимий иш-аракеттен окуу долбоордук-изилдөөчүлүк иш-аракеттин негизги айырмачылыгы анын натыйжасында окуучулар жаңы билимди өндүрүшпөстөн, чындыкты өздөштүрүүнүн универсалдуу ыкмасы катары изилдөө көндүмдөрүнө ээ болушат.

Изилдөөнү ар түрдүү классификациялоого болот:

- катышуучулардын саны боюнча (коллективдик, топтук, жекелик);
- өткөрүү орду боюнча (сабакта жана сабактан тышкары);
- мөөнөтү боюнча (кыска мөөнөттүү жана узак мөөнөттүү);
- тема боюнча (предметтик жана эркин);
- көйгөй боюнча (программалык материалды өздөштүрүү; сабакта изилдеген материалды терең өздөштүрүү; окуу программага кирбеген маселелер) [2, 47-б.].

Изилдөөнүн маалыматтарында (Л.П. Виноградова, А.В. Леонтович, А.И. Савенков) башталгыч класстын баштапкы этабындагы окуу изилдөөнүн элементи – ийгиликтүү окутуунун мүмкүнчүлүгү тууралуу айтылат.

Баштапкы класстын курагы – баланын жашоосундагы маанилүү этаптардын бири жана көп жактан анын андан аркы өнүгүүсүн аныктайт.

Башталгыч класстын окуучуларынын изилдөөчүлүк иш-аракети ар түрдүү болуусу мүмкүн. Көп учурда аны өткөрүүдө маалыматтык-коммуникативдик технологиялар колдонулат. Бул Интернетте маалымат издөө, ошондой эле мультимедиялык пре-

зентация түрдөгү иштин натыйжаларын кооздо. Албетте, окуучулардын маалыматтык-коммуникативдик технологияларын өздөштүрүүсү окутуунун заманбап милдеттерине ылайык. Ошондой болсо да дагы бир учурду белгилөө керек. Ал окуучулардын изилдөөчүлүк иш-аракетин уюштуруу үчүн мугалим өзү изилдөөчү болушу керек. Чыгармачыл-жаратман гана чыгармачыл адамды тарбиялоосу мүмкүн.

Изилдөөчүлүк окутууну уюштурууну үч деңгээлге бөлүүгө болот:

- 1) педагог өзү көйгөйдү коёт жана чечүү жолдорун белгилейт, чечимдин өзүн окуучуга табуу туура келет;
- 2) педагог көйгөйдү коёт, бирок аны чечүү методдорун жана жолун, ошондой эле чечимдин өзүн окуучу өз алдынча табуу туура келет;
- 3) окуучулар өздөрү көйгөйдү коюшат, аны чечүү жолдорун издешет жана чечимдин өзүн табышат.

Изилдөөнүн деңгээлин, формасын, убактысын мугалим окуучулардын жашына жана конкреттүү педагогикалык милдеттерге жараша аныктайт [3, 42-б.].

Изилдөөчүлүк иш-аракетти калыптандыруу эреже боюнча бир нече этапта өтөт. Биринчи этап башталгыч класстын биринчи классына ылайык. Биринчи класстын окуучуларынын изилдөөчүлүк тажрыйбасын байытуу милдеттери өзүнө төмөнкүлөрдү камтыйт:

- болгон түшүнүктөрдүн негизинде окуучулардын изилдөөчүлүк активдүүлүгүн колдоо;
- суроо түзүү, божомолдорду айтуу, байкоо, предметтик моделдерди түзүү билгичтиктерин өнүктүрүү;
- изилдөөчүнүн иш-аракети тууралуу баштапкы түшүнүктөрдү ка-

лыптандыруу.

Экинчи этап – экинчи класс – төмөкүлөргө багытталат:

– изилдөөчүнүн иш-аракетинин өзгөчөлүктөрү тууралуу жаңы түшүнүктөргө ээ болуу;

– изилдөөнүн темасын аныктоо, анализдөө, салыштыруу, жыйынтыктарды формулировкалоо, изилдөөнүн жыйынтыктарын жасалгалоо билгичтиктерин өнүктүрүү;

– окуучулардын демилгесин, активдүүлүгүн жана өз алдынчалыгын колдоо.

Башталгыч класстын окуучуларын окуу-изилдөөчүлүк иш-аракетке кошуу окуу-изилдөөчүлүк милдеттер жана биргелешкен тажрыйбанын баалуулугун таануу жардамы менен изилдөө абалын түзүү аркылуу ишке ашат. Берилген этапта иш-аракеттин төмөнкү методдору жана ыкмалары колдонулат: сабактагы иш-аракетте – окуу дискуссиясы, план боюнча байкоо жүргүзүү, окуучулардын жана мугалимдин баяндамалары, мини изилдөөлөр; сабактан тышкары иш-аракетте – экскурсиялар, моделдерди жана схемаларды өз алдынча түзүү, мини-докладдар, рождук оюндар, эксперименттер. Окуучуларды окуу-изилдөөчүлүк иш-аракетке кошуу ийкемдүү, дифференциялык болуп балдардын индивидуалдык изилдөөчүлүк тажрыйбасын көргөзүү өзгөчөлүктөрүнө негизделүүсү керек.

Үчүнчү этап башталгыч класстардын үчүнчү жана төртүнчү класстарына ылайык. Окутуунун берилген этабынын борборунда окуучулардын андан ары изилдөөчүлүк тажрыйбасын изилдөө иш-аракети, анын каражаттары жана ыкмалары тууралуу түшүнүктөрдү топтоо, изилдөөнүн логикасын түшүнүү жана изилдөө

билгичтигин өнүктүрүү аркылуу байытуу турушу зарыл.

Балдардын жаш курак өзгөчөлүктөрүн эске алуу менен изилдөөчүлүк иш-аракетти уюштуруу, ошондой эле башталгыч класстын окуучуларынын изилдөөчүлүк иш-аракетин аныктоо алардын изилдөөчүлүк билгичтиктерин беш топко бөлүүгө мүмкүн берет:

– өзүнүн ишин уюштуруу билгичтиги;

– изилдөөнү (изденүүнү) ишке ашыруу менен байланышкан билгичтиктер жана көндүмдөр;

– маалымат, текст менен иштөө билгичтиги;

– өз ишинин жыйынтыгын жасалгалоо жана тааныштыруу билгичтиги;

– өзүнүн иш-аракетин анализдөө жана баалоо иш-аракети менен байланышкан билгичтик [2, 45-б.].

Натыйжада, башталгыч класстын курактагы балдардын изилдөөчүлүк билгичтиги окуу изилдөөнүн этаптарына ылайык жана балдарга жеткиликтүү материалда болгон изилдөөнүн методдорун жана ыкмаларын колдонуу жана өз алдынча тандоо менен байланышкан интеллектуалдык жана практикалык билгичтиктерди аныкташат.

Изилдөөчүлүк иш-аракеттин эффективдүүлүгүнүн шарттары:

– окуучу изилдөөнү өткөрүүнү каалоосу керек. Муну (дал ошол изилдөөнү) мугалим да каалаш керек. Эгер багыт, тема өз ара иштешип жаткан тараптын бирөөсүнө кызыксыз болсо, изилдөө ишке ашпайт;

– окуучу изилдөөнү ишке ашыруусу керек. Биринчиден бул мугалимдин колуна келиши керек. Эгер иштин бүт структурасын элестете албасаң, методиканы билбесең, де-

844

галдуулуктун багыттарын аныктай албасан изилдөөчүлүк иш-аракетти кантип жетектөөгө мүмкүн? Окуучунун ишин аткаруу үчүн белгилүү компетенттүүлүктөр калыптанышы керек.

– окуучу өз ишинен (мугалим да – өз ишмердүүлүгүнөн жана окуучусунун ишинен) канааттануусу керек [3, 43-б.].

Демек, изилдөөчүлүк иш-аракет – уюштурулган, структурасы боюнча илимий иш-аракетке ылайык, максаттуу багыттуулугу, активдүүлүгү, предметтүүлүгү, мотивдүүлүгү жана ан-сезимдүүлүгү менен мүнөздөлгөн окуучулардын таанып-билүүлүк чыгармачылык иш-аракети.

Башталгыч класс куракта изилдөөчүлүк иш-аракети окуучуларга маанилүү болгон билимдин ачылуусуна, изилдөөчүлүк билгичтиктин калыптануусуна багытталган жана илимий изилдөөгө мүнөздүү болгон негизги этаптардын болуусун божомолдогон спецификалык окуу иш-аракетин түшүндүрөт.

Колдонулган адабияттар

1. Бекбоев И.Б. Инсанга багыттап окутуу технологиясынын теориялык жана практикалык маселелери / И.Б.Бекбоев. – Б: Бийиктик. 2011. – 340 б.

2. Васильева Р.А. Самостоятельная работа учащихся на уроке / Р.А.Васильева, Г.Ф. Суворова. – М:

Педагогика, 2000. – 346 с.

3. Лебедева С.А. Организация исследовательской деятельности [Текст] / С.А.Лебедева, С.В. Тарасов // Практика административной работы в школе. – 2003. – № 7. – С.41-44.

4. Хакунова Ф.П. Особенности организации самостоятельной работы обучающихся [Текст] / Ф.П. Хакунова // Начальная школа. – 2003. – №1 – С.70-73.

5. Шамова Т.И. Формирование самостоятельной деятельности школьников / Т.И. Шамова. – М., 2005. – 314 с.

6. Шамырканова Н. Башталгыч класстын окуучуларынын окуу ишмердүүлүгүн калыптандыруунун теориялык негиздери // Alatoo Academic Studies. – Б., 2016. – №4. – 217-220 бб.

**И. АРАБАЕВ АТЫНДАГЫ
КЫРГЫЗ МАМЛЕКЕТТИК
УНИВЕРСИТЕТИНИН
ЖАРЧЫСЫ**

ВЕСТНИК

**КЫРГЫЗСКОГО
ГОСУДАРСТВЕННОГО
УНИВЕРСИТЕТА
ИМ. И. АРАБАЕВА**

ISSN 1654-5611

УББВБ
судья

84

И. АРАБАЕВ АТЫНДАГЫ КЫРГЫЗ
МАМЛЕКЕТТИК УНИВЕРСИТЕТИНИН

ЖАРЧЫСЫ

АТАЙЫН ЧЫГАРЫЛЫШЫ- 2015

Серия: педагогика

Ишenaалы Арабаев атындагы Кыргыз Мамлекеттик университетинин 70 жылдыгына жана Кыргыз Эл мугалими, коомдук ишмер Мукаш Базаркуловдун 80 жылдыгына арналган «Кыргыз Республикасынын педагогикалык билим берүүсүн модернизациялоонун көйгөйлөрү жана перспективалары» аттуу эл аралык илимий-практикалык конференция

Жарыяланган макалалардын бардыгы эле редакциянын көз карашын билдирбейт. Чыккан материалдар Жогорку Аттестация комиссиясы тарабынан илимий макала катары кабыл алынат.

Журнал Кыргыз Республикасынын Адилет министрлигинен каттоодон өткөн.

Журнал Кыргыз Республикасында жана КМШ өлкөлөрүндө таркатылат.

ISBN 1654-5611

Дареги: Бишкек шаары, Раззаков көчөсү, 51

Тел.: 66-39-90

«Maxprint» басмаканасында басылды.

Башкы редакциялык коллегия:

1. Абдырахманов Т.А. – т.и.д., профессор, башкы редактор;
2. Конурбаев Т.А. – психол.и.к., доцент;
3. Каниметов Э.Ж. – ф.и.к., доцент.

Редакциялык коллегиянын мүчөлөрү:

1. Калдыбаева А.Т.- п.и.д., профессор;
2. Панкова Т.В. – п.и.д., профессор;
3. Муратов А.Ж. – п.и.д., профессор;
4. Каниметов Ж.К. - п.и.д., профессор;
5. Байсалов Дж.У. - п.и.д., профессор.

Педагогика сериясынын редакциялык коллегиясы:

1. Калдыбаева А.Т. - п.и.д., профессор;
2. Быковченко Н.С. - п.и.к., доцент;
3. Эсенгулова М.М. – п.и.к., доцент;
4. Пак С.Н. – п.и.к., доцент;
5. Нусубалиева Е.Ш. – п.и.к., доцент;

Использованная литература:

- Государственная программа развития образования в Республике Казахстан на 2011-2020 гг. edu.gov.kz/ru/zakonodatelstvo.
2. Послание Главы государства народу Казахстана http://www.akorda.kz/ru/page/page_218338
 3. Коменский Я.А., Локк Д., РуссоЖ.Ж., Песталоцци И.Г. Педагогическое наследие. – М.: Педагогика, 1987.
 4. Степашко Л.А. Философия и история образования. – М., 2003. – С. 158-159.
 5. Рыбин В.А. Нравственно-гуманистическая педагогика Нового времени. – М.: Университетская книга; Логос, 2006. – 392 с.
 6. Малинник Г.А., Фрадкин Ф.А. Воспитательная система С.Т. Шацкого. – М.: Прометей, 1993.
 7. Геен С.И. Педагогические сочинения. – Саранск, 2001.
 8. Шанц Е.А. Инициативность как одно из социально-значимых качеств личности студента в общественно-полезной деятельности // Актуальные вопросы современной педагогики: материалы II междунар. науч. конф. – Уфа, 2012.
 9. Поддяков, А.Н. Развитие исследовательской инициативности в детском возрасте: дисс... д-ра психол. наук. – М., 2001. – 350 с.
 10. Абульханова-Славская К.А. Психология и сознание личности. – М., 1999. – 224 с.
 11. Жарикова, А.С. Соотношение инициативности и креативности личности: автореф. дис. ... канд. психол. наук. – М., 2011. – 22 с.
 12. Богоявленская Д.Б. Психология творческих способностей: монография. – Самара, 2009. – 416 с.

Шамырканова Н.Б.,

И. Арабаев атындагы КМУнун аспиранты

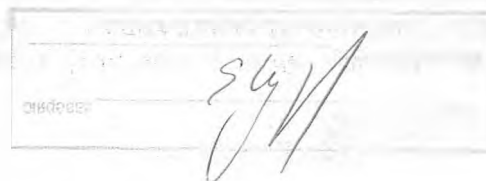
ЖУМУШЧУ ДЕПТЕР– ОКУУ ТАПШЫРМАЛАРЫНЫН СИСТЕМАСЫН ЮШТУРУУНУН ФОРМАСЫ КАТАРЫ

Окуу процессинде тапшырмалардын системасын колдонуу үчүн аны ыңгайлуу жана эффективдүү формага келтирип алуу зарыл. Тапшырмаларды чечүүдө окуучунун ишкердүүлүгү үчүн мейкиндик зарыл экендигин көңүлгө алыш керек. Мисалы, окуучу тексттин бөлүмдөрүн ажыратуу, сунушталгандарга туура жоопту белгилөө, операция жасоо үчүн тексти, иллюстрацияларды тартуу жана кесүү мүмкүнчүлүктөрүнө ээ болушу керек. Ошондуктан, биздин оюбузча, окуу тапшырмаларынын системасы үчүн туура келген форма адабий окуу жана жумушчу дептер болот. Окуу куралдарынын бул тиби мектеп практикасында кеңири колдонулат. Жумушчу дептер өзгөчө окуу куралы катары изилдөөчүлөр тарабынан каралып, анын конструкциялоонун проблемалары, киргизүүнүн эффективдүүлүгү белгиленген. Бул тажрыйбаны эске алуу, ошондой эле бул түрдөгү окуу куралдарына азыркы талаптарды салпылоо зарыл.

Азыркы учурда жумушчу дептер окуу куралы катары толук изилдене элек. Окумуштуу Н.А. Нильсон жумушчу дептерди курстун программасына жооп берген жана бүтүндөй курсту анын бөлүгүн түшүндүргөн окуучулардын өз алдынча иши үчүн тапшырмалардын топтомун катары аныктайт. Мында дептерлердин үч тиби бөлүнөт. Алар: көп максаттуу (жаңы билимди үчүн тапшырмаларды жана тренингдик тапшырмаларды камтыйт); тажрыйбаларды, тажрыйбаларду жүргүзүү үчүн күндөлүктөр; тексттерди да, тапшырмаларды да камтыган интеракциялануучу окуу куралдары.

Н.А. Унт ишкердүүлүктү жетектөөдөгү дептерлерди төмөндөгүдөй эки топко бөлөт:

- окуучунун өз алдынча иши үчүн жетектөөнүн топтомдоруна турган;
- мугалимдин жетекчилиги астындагы окуучунун иши үчүн тапшырмалардын топтомунан

Автор "тапшырма" жана "маселе" түшүнүктөрүн чектебейт. Бирок, ал тапшырмалардын топтомунан айырмаланып, жетектөө өз алдынча иш процесстерин тапшырмалардын топтому мугалим өзүнүн иш жетекчилигин түзөөрүн белгилейт [1].

Окуу китеби менен байланып көз карашынан алганда дептердин кандайдыр бир китепке түз тиешеси бар жана конкреттүү окуу китебине Окумуштуу жумушчу дептерлерди түзүүчүлөрдүн жана аларды киргизүүнүн таянуу менен окуу китеби менен тикеден-тике байланышкан дептерди оптималдуу эсептейт. Анткени, ал балдардын өз алдынча ишин багыттоого жана окуу жөндөмдөрүн калыптандырууга мугалимге мүмкүнчүлүк берет. Билим берүүнүн практикасына дептерлерди активдүү киргизүү менен мектептерде жана ЖОЖдордо жумушчу дептерлерди колдонуу уюштурулган окуу процессин изилдеген илимий иштер пайда болду. Е.А.Младковская диссертациялык ишинде окуу боюнча дептердин мисалында башталгыч мектеп үчүн жумушчу дептерлерин түзүүнүн дидактикалык негиздери баяндалат. Автор мындай типтеги куралдарын түзүүдө төмөндөгү шарттар сакталышы керек деп эсептейт:

- 1) оозеки жана көрсөтмө маалыматтардын айкашы;
- 2) тапшырмаларды дифференциялаштыруу жана индивидуалдаштыруу;
- 3) жалпы окуу жөндөмдөрүн өнүктүрүүгө багыттуулук;
- 4) балдардын психофизикалык айырмачылыктарын эске алуу" [2].

Изилдөөчү материалды берүүнүн төмөндөгүдөй структурасын сунуштайт: алгач – багыт берүү, окуу, угуу, андан соң – классификациялоо жана жалпылоо, акырында өзүн өзү текшерүү. Бирок, автор предметке караганда жалпы окуу жөндөмдөрүн өнүктүрүүнү башкыга коёт.

Е.А.Привалова окуу куралдарынын жогорку мобилдүүлүгүн (жаңы методиканын жетишкендиктерин тез киргизүү мүмкүнчүлүгү бар) белгилейт. Анын пикири боюнча, бул жанрдагы окуу куралы билимди өз алдынча гана алууну эмес, о.э. "авторлоштукка" жана "башка жаратуучулукка" окуучуну багыттоого мүмкүндүк берет[3]. Окумуштуу жумушчу дептердин инновациялык полифункционалдык дидактикалык көрүнүш катары аныктайт.

Р. Б.Шиленков азыркы мектептин окуу процессинде окуучунун жеке өзгөчөлүктөрүн эске алуу зарыл деп белгилейт жана жумушчу дептердин башкы функциясы катары ишкердүүлүктү ар кандай: репродуктивдик, жарым жартылай издөөчүлүк, изилдөөчүлүк түрлөрүн уюштуруу мүмкүнчүлүгүн эсептейт [4]. Жумушчу дептерлерин окуу процессине колдонуу маселесин изилдөөчү тиешелүү Е.Ю.Тюменцеванын изилдөөлөрү дагы маанилүү. Е.Ю.Тюменцева тарабынан түзүлгөн окуу куралында материалды өтүүнүн ар кандай деңгээлдери, о.э. тапшырмалардын ар кандай типтери: суроолорго жооптор жана фразалардагы калтырылгандарды толтуруу, таблицалардын, диаграммалардын, сүрөттөрдүн, схемалардын жардамы менен аткарылуучу тапшырмалар, конспектилердин жана макалалардын планын түзүү жана тексттин башкы ойлорун бөлүп көрсөтүү, проблемалык маселелер, текшерүү иштери сунушталат.

А.И. Болотова кенже мектеп окуучусунун таанып билүүчүлүк өз алдынчалуулугун өнүктүрүү үчүн математика боюнча жумушчу дептерлердин эффективдүүлүгүн изилдеген. Анда моделдин (үлгүнүн) жардамы менен математикалык тапшырмаларды сунуштоонун натыйжалыктыгы ачылган. Ал: предметтик сүрөт-тапшырма-математикалык белги. Жумушчу дептердин ар бир барагы мындайча курулган, проблемалык кырдаал берилет окуучунун күнүмдүк үлгүнү түзүү аркылуу чечүүнү өз алдынча издөөгө багытталат. Изилдөөчү окуучунун таанып билүүчүлүк өз алдынчалуулугу жумушчу дептерлердин каражаттарында эффективдүү өнүгөрүн далилдейт.

Окумуштуулар жумушчу дептердин каражаттарында компетенттүүлүктү калыптандыруунун маселелерине кайрылышкан эмес. Демек, жаңы стратегиялардын максаттары компетенттүүлүктү калыптандырууга багытталган адабий окуу боюнча жумушчу дептерлердин мазмунуна жана түзүлүшүнө кандай таасир этерин аныктоо зарыл. Стандарттын документтерин анализдөө менен жумушчу дептерлерге карата талаптарды аныктадык. Окуу куралы окуучу материалды өтүүдө базалык же жогорку деңгээлди өз алдынча тандагыдай болуп түзүлүшү керек. Демек, окуу куралында сунушталган иштер татаалдык даражасы боюнча

лифференцияланышы зарыл. Азыркы окуучу башталгыч мектепте эле кызматташтыкта иштөө жөндөмүнө ээ болушу керек: шериктердин пикирин эсепке алуу, өздүк позицияны калыптандыруу, макулдаша билүү жөндөмү, шериги үчүн түшүнүктүү айтууларды түзүү. Демек, окуу куралында өз алдынча жана кызматташтыктын: жуптун, группанын чегинде аткарылуучу иштер сунушталышы керек.

Маалыматтык доордо жашаган азыркы окуучу маалыматтын агымына ориентир жасоого үйрөнүшү керек: аңы издөөнү ишке ашыра билүү, ар кандай формаларда сунушталган маалыматты системалаштыруу, салыштыруу, жалпылоо, операция жасоо [5]. Демек, дептерде маалымат (тексттер, сөздүктөр, таблицалар, сүрөттөр, схемалар, диаграммалар, пиктограммалар) менен иштөө жөндөмүн өнүктүрүүгө багытталган тапшырмалардын ар кандай түрлөрү сунушталышы керек. Окуучу өзүнүн ишкердүүлүгү боюнча: материалды өздөштүрүүдөгү ийгилик-кемчиликтерди байкоого, о.э. окуу кызматташтыгынын эффективдүүлүгүн баалоого, өз күчүн реалдуу баалоого үйрөнүүгө, кадамдык жана жыйынтык текшерүүнү ишке ашырууга мүмкүнчүлүк алышы керек. Бул үчүн окуу куралында өзүн өзү текшерүү, өзүн өзү баалоо үчүн шарттар түзүлүшү керек. Окуу куралы менен иштөө окууга оң мотивацияны колдошу керек. Бул башталгыч мектепте өтө маанилүү. Ошондуктан жумушчу дептердин маселеси ар кандай маселе астындагы маселелерди: сунушталгандардын ичинен туура вариантты тандоо менен, ачык жообу менен, сүрөттөр, схемалар, таблицалар боюнча, кошумча булактарды (сөздүктөрдү, маалымдамаларды) тартуу менен, “тарт”, “тартып аягына чык”, “ойлон жана жаз”, “түз” тибиндеги чыгармачылык иштерди ж.б. камтышы керек. Адабий окуу боюнча үлгүлүк программа сабактарда ишкердүүлүктүн ар кандай түрлөрүн камсыздоого багытталат.

Окуучу жумушчу дептердин жардамы менен билимдерди өз алдынча алуу мүмкүнчүлүгүнө ээ болушу керек, б.а. окуу куралынын методикалык аппаратын мурда билгилүүлөрдөн жаңы билимдерди ачууга баланын ишкердүүлүгүн багыттай тургандай кылып сунуштуруу зарыл.

Өз алдынча окуу жөндөмү башталгыч жалпы билим берүүнүн негизги натыйжаларынын бири болуп саналат. Биздин көз карашыбызда, адабий окуу боюнча жумушчу дептер – өзгөчө мааниге ээ. Анын фундаменталдык негизи – автор тарабынан ойлонулган тапшырмалардын системасы гана эмес, тапшырмалардын шарттарында колдонулган көркөм тексттер дагы. Ошондуктан адабий окуу боюнча окуу куралында көркөм тексттерди тандоого өзгөчө көңүл буруу керек. Көркөм чыгарманы кабылдоону жакшыртуу үчүн окурман эмоциядан келип чыгуучу ачууга чейинки жолду басып өтүшү зарыл. Биздин ишенимибиз боюнча, жумушчу дептерде ОМК аныктаган программага дал келиши жана окуучуга окуу китебинде жок жана китептен келип калган баллага сунушташы керек. Мындай болбосо, дептер боюнча ишке, текстке болгон кызыктуулук жоголот. Окуу китеби менен айкалышуу аркылуу жумушчу дептер курстагы тапшырмаларды терең өздөштүрүү үчүн шарттарды сунушташы керек. Мындан сырткары, китептеги тексттери балдардын жаш курагына дал келиши, ар түрдүү жанрларды, темаларды, темаларды жана географиялык адабий катмарларды сунушташы керек. Текст баллага кызыктуу болушу керек, эгер окуу куралында фрагмент гана басылса, анда чыгарманы толук окууга кызыктырышы керек. Эстетикалык баалуулукка ээ болуу менен текст форма жана мазмунуна өзгөчө маани берүүнүн негизинде аны изилдөө үчүн, жаңы билимди ачуу үчүн мүмкүнчүлүк бериши керек. Ошондуктан оюбузча, жумушчу дептер колдонуунун ыңгайлуулугу гана эмес, о.э. окуучу өзүнүн үчүн дагы бир талап болуп окуу куралында окутуучу жана текшерүүчү болушу саналат.

Ошондуктан окуу куралынын эффективдүүлүгүнүн критерийлери болуп саналат дептердин иштени алардын сактоонун шарттарында жаңы билим берүү стандарттарынын талаптарына ыңгайлуу стратегиялары эске алынат.

Ишкердүүлүккө багытталган адабияттар:

1. М.Э. Индивидуализация и дифференциация обучения – Москва, 1990. – 192 б.

2. Л.С. Лихачевская, Е.А. Дидактические условия конструирования рабочей тетради для

3. ... Е.А. Лихачевская: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.01. – Москва, 2003. – 129 б.

3. Привалова, Е.А. Рабочие тетради как средство повышения эффективности процесса (На материале истории): дис. ... канд. пед. наук: 13.00.01. – Кемерово, 2001. – 110 с.

4. Шиленков, Р.В. Влияние рабочей тетради с дифференцированными заданиями на развитие самостоятельности учащихся при индивидуализации обучения химии: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.02. – Москва, 2004. – 258 б.

5. Программа «Чтение: работа с информацией». Планируемые результаты обучения / Под ред. Г.С. Ковалевой, О.Б. Логиновой. – М.: Просвещение, 2011. – 128 с.

п.и.к. доцент, Кыргыз билим берүү академиясы, мамлекеттик, расмий жана илимий журналдардагы макалалардын автору
кафедра башчысы

КЫРГЫЗСТАНДЫН МЕКТЕПТЕ МАМЛЕКЕТТИК ТИЛДИ ОКУТУУНУН ОКУУ КИТЕПТЕРИНИН УЧУРДАГЫ АБАЛЫ ЖАНА БААЛОО

Мамлекеттик тили – кыргыз тили. Бөтөн тилдүүлөр кыргыз тилин үйрөнүп, ал сыймыктанып сабаттуу сүйлөө саясатын ишке ашыруу учурдагы актуалдуу маселе. Аларга мажбурлабай, өз алдынча демилгелүү окуп-үйрөнүүгө түрткү берүүчү заманбап стратегияларды, тактикаларды, технологияларды, механизмдерди иштеп чыгуу алдыда жана өгө татаал жана жоопкерчиликтүү маселе экендиги талашсыз.

«Кыргыз Республикасында Мамлекеттик тилди өнүктүрүү жана тил саясатын өркүндөтүү боюнча иш-чаралар жөнүндө» ПЖ №155 2013-жылдын 1-июлундагы Президенттин Жарлыгы маселенин чечилишине өбөлгө түзүүдө.

Аталган Жарлыкты ишке киргизүүдө Кыргыз Республикасынын Президентине караштуу Мамлекеттик тил боюнча улуттук комиссиясы тарабынан көрсөтүлгөн колдоолорун, иш-чараларын атоого болот. Тактап айтсак, мугалимдер үчүн методикалык колдонмолордун басмадан чыгарылышы, кыргыз тилин, адабиятын окутууну жакшыртууга, тажрыйба бөлүшүүгө, билим берүү тармагындагыларга теориялык жана практикалык жардамдарды берүүгө, көйгөйлүү маселени чечүүгө таасирин тийгизет деген ойдобуз.

Маселени чечүүнүн дагы бир жолу мектептердеги кыргыз тилин экинчи тил катары окутуу боюнча окуу китептеринин сапатын жакшыртуу болуп саналат.

Жогоруда аталган иш-аракеттер жүргүзүлүп жатса да чечилбеген оор маселелер кездешүүдө.

Мындай маселенин бири мектепте мамлекеттик тилди окутуу. Мугалимдердин III съездинде КР Президенти А.Ш.Атамбаев: “Мектепти бүтүп жатканда мамлекеттик тилди жөн дегенде турмуш-тиричилик деңгээлинде Мамлекеттик тилди окутуу сүйлөп, билүүгө тийиш. Тилекке каршы, бүгүнкү окутуу сапатсыз. Эгерде түздөн-түз айта турган болсок, окутуунун жыйынтыгы жараксыз, натыйжасыз болууда. мамлекеттик маанидеги маселе экендигин ар бир мектептин директору, ар бир мугалим аңдап түшүнүүсү керек.” – деп калыс сындоосун туура кабыл алышыбыз абзел. Андыктан билим берүүгө катышы бар инсандар моюнга алуу керек.

Бүгүнкү күндө билим берүүнүн натыйжасынын сапатсыздыгы жалгыз гана мамлекеттик тилди окутуу эмес, математика, алгебра, физика, орус тили, чет тилдери жана башка бардык предметтер боюнча да абал ушундай. Турмуштун чындыгында окуучунун математикадан эсепти чыгаруу, турмушта колдонуу же айыл жергесинде орусча, англисче сүйлөп кетүү, компетенттүүлүгү өтө төмөн экендигин бир нече изилдөөлөр көрсөттү. Дүйнөлүк Банктын каржылоосунда “Айылдык билим берүү” долбоору тарабынан жүргүзүлгөн калыптандыруучу, жыйынтыктоочу баалоого жана окуучунун өзүн-өзү баалоосуна изилдөө жүргүзгөнүбүздө окуучулардын алган журналдагы баалары жана өзүн-өзү баалоосу 4,5 деген баа, бирок чыныгы абал мындай эмес экендигине изилдөөлөр күбө. Бир гана “Айылдык билим берүү” долбоору тарабынан жүргүзүлгөн калыптандыруучу, жыйынтыктоочу баалоого изилдөө эмес. Кыргызстандагы 4-8-класстарынын окуучуларынын билимдеги жетишкендиктери боюнча

ISSN 1694-7851

**И. АРАБАЕВ АТЫНДАГЫ
КЫРГЫЗ МАМЛЕКЕТТИК
УНИВЕРСИТЕТИНИН
ЖАРЧЫСЫ**

**ВЕСТНИК
КЫРГЫЗСКОГО
ГОСУДАРСТВЕННОГО
УНИВЕРСИТЕТА
ИМ. И. АРАБАЕВА**

step

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН БИЛИМ БЕРУУ ЖАНА ИЛИМ
МИНИСТРИЛИГИ

И. АРАБАЕВ АТЫНДАГЫ
КЫРГЫЗ МАМЛЕКЕТТИК
УНИВЕРСИТЕТИНИН
ЖАРЧЫСЫ

И. АРАБАЕВ АТЫНДАГЫ КЫРГЫЗ МАМЛЕКЕТТИК
УНИВЕРСИТЕТИНИН ЖУРНАЛЫ

АТАЙЫН ЧЫГАРЫЛЫШ

«Кыргыз Республикасынын ЖОЖдорундагы илимий-изилдөө иштер:
реформаланышы, проблемалары, өнүгүү келечеги»»

аттуу илимий-практикалык конференциянын
МАТЕРИАЛДАРЫ

2015

Бишкек

Хасанов Н. Б. Проблемное обучение и речевая деятельность на уроках русского языка.....	191
Чалданбаева Н.К. Некоторые особенности семантических структур глагольных единиц в английском и кыргызском языках.....	193
Чалданбаева Н.К. Структурно - семантический анализ глаголов движения в английском и кыргызском языках.....	194
Чойбекова Н.Т. Модальные глаголы английского языка.....	195
Шайжигитова Буурабия “Манас” эпосунда кездешкен айрым этноним сөздөрдүн маанилери.....	199
Шайжигитова Буурабия “Манас” - сөз кенчи.....	201

ИСТОРИЯ ПРАВО ФИЛОСОФИЯ

Абдимиталип уулу Нурсултан Нооруз майрамы тууралуу (Кыргыздарда жана Диван Лугат ат-Түрктөгү Нооруз майрамы тууралуу маалыматтардын мисалында).....	203
Абдрахманов Б.Д. Фабрикация политических процессов и осуществление репрессивной политики в 30-е годы в Кыргызстане в отношении иностранных граждан. Из истории “национальных операций” НКВД 1937-1938 гг. в Кыргызстане.....	205
Абылов А. Д. XIXк. аягы XX кылымдын башындагы түндүк кыргыздарынын салттуу жана адат укуктарга ылайык бийлер сотторунун коомдогу орду.....	208
Балтабаев А. Кыргызстандагы дин маселесинин абалы жана проблемалары (2000-2010-жж.)..	211
Дүйшеналиев Ч. Экологическая политика Кыргызстана в переходный период.....	216
Жакыпов Т. Экологическая оценка и состояния пастбищ Сон-Кульской котловины.....	220
Есенкулова Г. А. Совершенствование законодательства в сфере защиты прав детей.....	221
Идирисова Ч.М. Формирование и развитие станковой живописи в Кыргызстане.....	224
Идирисова Ч.М. Кыргызская станковая живопись (кон XX – нач XXI вв.).....	226
Кулмамбетов Ж. “Манас” - протагонисттин театры эмес.....	228
Кулмамбетов Ж. Кыргыздын эпикалык театры: хор жана эпос.....	230
Маамет кызы Б. Педагогический менеджмент и понятие «управление».....	233
Маамет кызы Б. Повышение квалификации и аттестации работников школы.....	234
Мухаммед Исманл Каюмогли Афганстандын чек ара коопсуздугунун Кыргызстан коопсуздугуна тийгизген таасири.....	236
Озкан Зорлу Кыргыз, казак, түрк адабияттарында Чынгыз хандын жетекчилик сапатынын көркөм чагылдышы.....	238
Озкан Зорлу Кыргыз, казак, түрк адабияттарындагы Чынгыз хандын образы.....	240
Самыйканов А.Т. Понятия парадигмы и научной революции по Т.Куну.....	242
Сейдалиев Э.К. «Мягкая сила» для Ирана.....	244
Султанова А.А. Улуу Жибек жолу Ч.Валихановдун эмгектеринде жана азыркы Чон-Алай топонимиясы.....	245
Султанова А.А. Чон-Алай топонимиясынын алтай тили менен болгон генетикалык карым-катышынын жер-суу аттарындагы манифестациясы.....	247
Султанов Р., Таштанова М. КТМУнин электрондук документ айлануу системасын киргизүү үчүн коргонуу иштери жөнүндө.....	248
Султанбеков К.Ч. К вопросу об «отрицательной» сущности древневосточной деспотии.....	252
Сулайманкулова Ж. Кыргыз элдик педагогикасындагы келечек муунду адептүүлүккө тарбиялоонун теориялык негиздери.....	254
Молдалиева А. Манас эпосу аркылуу келечек муунду достукка, акыл-эстүүлүккө, патриоттуулукка тарбиялоо.....	256
Улыбышева О. П. Специфика реализации субъекта в дискурсе президентов Кыргызстана и России.....	258
Шамырканова Н.Б. Башталгыч класстын окуучуларынын өз алдынча иштөөсүн аныктоо боюнча экспериментти уюштуруу.....	260
Явуз Эрджан Гуль XIX- кылымда Осмон дөөлөтүндөгү мектептерде жана медреселерде кылынган реформалык аракеттер.....	264
Gökcan ÇELİK TARİHİ OYUNDAN BELGESEL OYUNA POLİTİK BİR TRAJEDİ: BARSBEK....	265

7
7
1
3
5
9
0
1
34
38
89

947

речи А. Атамбаева в качестве прецедентного текста выступает великий эпос кыргызского народа – «Манас». Президент часто цитирует его на кыргызском языке, иногда самостоятельно переводя смысл цитаты на русский язык. В. Путин демонстрирует знание Конституции, Библии, классической русской литературы;

- наличие жаргонной, сниженной лексики.

Употребление подобных средств языка служит показателем высокой степени эмоциональности и экспрессивности высказывания. Таким образом говорящий пытается добиться эффективного воздействия на своих слушателей. Пример из речи В. Путина: «Здесь вот коллеги, женщина или мужчина, поднимали плакат «Украина». Я хочу спросить: вы читали эту бумагу (документ о присоединении Украины к Европейскому союзу. – О. У.)? *Не! Никто ж ни фига не читает! Вы читать умеете?»*; «Самая гнусная работа, которая у нас есть, – это работа Председателя Правительства». В речи А. Атамбаева подобная лексика встречается реже.

- индивидуальные речевые особенности говорящего.

Президент России и президент Кыргызстана – разные люди, с разным мировоззрением, образованием, воспитанием, с разными культурными ценностями, личными качествами и политическими взглядами, с индивидуальным языковым сознанием. Поэтому речь их на русском языке различна: у каждого президента есть свой стиль, манера речи. Например, речь Путина тяготеет к официальной, насыщена терминами из области экономики, юриспруденции, политики, но в то же время иногда приобретает оттенок разговорности и даже сниженности. Речь А. Атамбаева проста и понятна, образна и нетороплива (эффект замедления речи создается в основном за счет повторов и постпозиции прилагательного к определяемому им существительному); манера исполнения его речь напоминает беседу.

Таким образом, семантика субъекта в дискурсе президента реализуется регулярно, однако имеет различных способа выражения, условно обозначенных нами как «формальный» (когда говорящий представляет себя в речи как исполнитель роли президента) и «реальный» субъект (когда говорящий представляет себя в речи как личность, выражает личную позицию). В дискурсе президентов двух стран соотношение «формального» и «реального» субъектов различно: в речи Владимира Путина «реальный» субъект слит с «формальным», в речи президента он выражает свою личную позицию; в речи Алмазбека Атамбаева заметно разделение типов представления субъекта: выражая свою личную позицию, он не забывает о том, что быть президентом – его работа. Кроме того, личность говорящего оказывает непосредственное влияние на выбор средств самопрезентации и других лингвистических средств, позволяющих выразить в речи субъектную семантику.

Литература

1. Видео итоговой пресс-конференции президента Кыргызской Республики Алмазбека Атамбаева 16.12.2013. – Режим доступа: <http://www.youtube.com/watch?v=Pb2OaSaTJ1E>
2. Стенограмма пресс-конференции президента Российской Федерации Владимира Путина 19.12.2013. – Режим доступа: <http://www.rg.ru/2013/12/19/putin-site.html>
3. Бондарко А. В., Гладров В., Долинина И. Б. и др. Теория функциональной грамматики: Субъектность. Объектность. Коммуникативная перспектива высказывания. Определенность/неопределенность / Отв. ред. А. В. Бондарко. – СПб: Наука, 1997.
4. Методология исследований политического дискурса: Актуальные проблемы содержательного анализа общественных политических текстов: Вып. 3 / Под общ. ред. И. Ф. Ухвановой-Шмыговой. – Минск: Технопринт, 2002.
5. Бенвенист Э. О субъективности в языке // Бенвенист Э. Общая лингвистика / Под ред. Ю. С. Степанова. – М.: Прогресс, 1974. – С. 292–300.

УДК: 371.3

Шамырканова Надира Бейшенбековна –
И. Арабаев атындагы Кыргыз мамлекеттик
университетинин аспиранты

БАШТАЛГЫЧ КЛАССТЫН ОКУУЧУЛАРЫНЫН ӨЗ АЛДЫНЧА ИШТӨӨСҮН АНЫКТОО БОЮНДА ЭКСПЕРИМЕНТТИ УЮШТУРУУ

Аннотация. Макалада башталгыч класстын окуучуларынын өз алдынча иштөө көндүмдөрүнүн денгээлин аныктоо боюнча тажрыйбалык-эксперименталдык иштин жыйынтыгы тууралуу маалыматтар берилди. Окуучулардын өз алдынча иштөө көндүмдөрүнүн өнүгүү денгээлин аныктоо үчүн Г.Н. Казанцеванын комплекстүү модифицирленген методикасы колдонулган. Методика окуучулардын өз алдынча ишке жана анын өзүнчө түрлөрүнө карата мамилесин; педагогик жетектөөдөгү окуучулардын өз алдынча иштөө мотивдерин жана муктаждыктарын ачып берүү үчүн сунушталган.

Түйүндүү сөздөр: башталгыч класс, өз алдынча иштөө, тажрыйбалык-эксперименталдык иш, өз алдынча иштөөгө карата мамиле, предметке карата кызыгуу, уюштуруу.

Итоги проведенного эксперимента по определению самостоятельной работы учеников младших классов

*Шамырканова Надира Бейшенбековна – аспирант Кыргызского государственного университета
Арабаева, г. Бишкек, Кыргызская Республика*

Аннотация. В статье дается информация об итоге опытно-экспериментальной работе по определению уровня самостоятельной работы младших школьников. Для определения уровня развития навыков самостоятельной работы школьников использована комплексная модифицированная методика Г.Н. Казанцева. Методика предложена для выявления мотивов и потребностей самостоятельной работы школьников в педагогическом руководстве; отношения учеников самостоятельной работе и их отдельным видам.

Ключевые слова: младший класс, самостоятельная работа, опытно-экспериментальная работа, отношение самостоятельной работе, интерес предмету, организация.

Results of the experiment to determine the independent work of primary school students

Shamyrganova Nadira Beishenbekovna - graduate student of the Kyrgyz State University. I. Arabaev, Bishkek, Kyrgyz Republic

Annotation. The article provides information about the outcome of experimental work to determine the level of independent work skills of younger students. To determine the level of development of skills for independent work of schoolchildren, the complex modified method of GN was used. Kazantsev. The technique is proposed for the discovery of the motives and needs of independent work of schoolchildren in pedagogical leadership; student attitudes of independent work and their individual types.

Key words: junior class, independent work, experimental work, attitude to independent work, interest in the subject, organization.

Тажрыйбалык-эксперименталдык иш башталгыч класстын окуучуларынын өз алдынча иштөөсүн уюштуруу боюнча биз тараптан иштелип чыккан шарттарды аныктоо жана алардын натыйжалуулугун текшерүү максатында 2013-2018-окуу жыл ичинде өткөрүлгөн.

Изилдөөнүн базасы катары Бишкек шаарындагы №64-мектеп-гимназиясы жана № 72-орто мектеп, Нарын областынын Жумгал районуна карашуу Кызарт айылынын мектеби тандалып алынды. Констатациялык этапта изилдөөнүн базасы катары тандалган мектептердин башталгыч класстарынын мугалимдеринин иштеринин тажрыйбалары менен таанышып, алардын окуучулардын өз алдынча иштөөсүн уюштурууна ишке ашырууга болгон даярдыгына кайрылдык.

Сурамжылоого тандалып алынган мектептердин башталгыч класстарынын мугалимдери катышты (19 мугалим). Сурамжылоонун жыйынтыгында мугалимдердин 18,12% гана теманы өздөштүрүү процессинде белгилүү системада сабак боюнча өз алдынча иштөөнү уюштурушат. 79,04% көп убакта өз алдынча иштөөнү өтүлгөн материалды бекемдөөдө колдонушат, ал эми 9,27% берилген суроонун маанилүүлүгүн түшүнүшкөн эмес. 26, 44% мугалимдин иш тажрыйбасы жетишсиз болсо, 69,79% даярданууга жана керектүү материалды издөөгө убакытты бөлүүнү каалабайт.

Сурамжылоо байкоо методу менен коштолуп, өз алдынча иштөө көпчүлүк учурда текшерүү ишинин, сабакты бекемдөөнүн жана жалпылоочу кайталоонун жүрүшүндө өткөрүлөөрүн жана айрым мезгилде гана жаңы материалды өздөштүрүүдө колдонуларын аныктадык. Демек, мугалимдер өз алдынча ишти системалуу өткөрүү билим жана билгичтиктерди тереңдетүүгө, материалды жалпылоого, анализдөөгө, салыштырууга, аны тааныш эмес абалда колдонууга мүмкүндүк берерин, окуучулардын өз алдынчалыгын өнүктүрө тургандыгын белгилешпейт.

Башталгыч класстын окуучулары окуу процессинде өз алдынча эмне кыла алышарын, кандай татаалдыктарга туш болушарын билүү үчүн, окуучулардын өз алдынча иштөөсүн уюштуруунун педагогикалык шарттарын аныктоо боюнча эксперимент жүргүзүлгөн.

Эксперименталдык жана текшерүүчү класстар изилдөөнүн мурунку шарттарын теңдөө максатында аныкталды, ошондуктан бирдей параллелдеги класстар тандалып алынды.

Ошентип, экспериментке үч мектептин башталгыч класстарынын 367 окуучусу катышты, алардын ичинен 184 окуучу текшерүүчү, 183 окуучу эксперименталдык топторду түзүштү.

Констатациялык эксперименттин максаты – өз алдынча иштөө көндүмдөрүнүн деңгээлин ачып берүү болуп саналат.

Окуучунун ийгиликтерин башкалардын ийгиликтери менен салыштыруу түрүндө баалабастан, анын өнүгүүсүн жана алга жылганын белгилөө, өзүнүн мурдагы жетишкендиктери менен учурдагы жетишкендиктерин салыштыруу аркылуу баалоо маанилүү. Ошондой эле окуучунун окууда, эмгектенүүдө, коомдук иште жакшы натыйжага жетүү үчүн көрсөткөн аракетин жана тырышчаактыгын белгилеп кетүү маанилүү.

Башталгыч класстын окуучусунун өнүгүүсү, калыптануусу күн сайын ишке ашат, ошол себептен ар бир күн жана окуучунун иш-аракети ар түрдүү, мазмундуу болуп, эң жогорку адептик мамилешүүнүн негизинде түзүлүшү керек.

Эксперименттин программасында төмөнкү шарттар каралган:

- баалоо критерийлери аныкталган;
- эксперименттин жыйынтыктарын белгилөө таблицалык вариантта өткөрүлгөн;
- эксперименттин жыйынтыктарын интерпретациялоо динамикада берилген.

Окуучулардын өз алдынча иштөө көндүмдөрүнүн өнүгүү деңгээлин аныктоо үчүн Г.Н. Казанцеванын комплекстүү модифицирленген методикасы колдонулган.

1. Г.Н. Казанцеванын «Предметке болгон кызыгууну изилдөө» аттуу комплекстүү модифицирленген методикасы.

Максаты: өз алдынчалыктын деңгээлин аныктоо жана «Кыргыз тили», «Математика», «Мекен таануу» предметтерине болгон окуучулардын мамилесин ачып көрсөтүү (1-таблица).

Таблица 1. – Окуучулардын «Кыргыз тили», «математика», «Мекен таануу» предметтерине карата мамилесин аныктоонун жыйынтыктары (контролдук этап)

Деңгээлдер		Кыргыз тили		Математика		Мекен таануу	
		ЭК	ТК	ЭК	ТК	ЭК	ТК
Төмөнкү деңгээл	саны	64	66	85	89	66	66
	%	35%	35,9%	46,5%	48,4%	36%	35,9%
Ортоңку деңгээл	саны	82	83	69	67	81	80
	%	44,8%	45,1%	37,7%	36,4%	44,3%	43,5%
Жогорку деңгээл	саны	37	35	29	28	36	38
	%	20,2	19%	15,8%	15,2%	19,7%	20,6%

Окуучуларды сурамжылоонун жыйынтыгында алардын 32,68% кыргыз тилинен, 30,25 % математика боюнча, 35, 01% мекен таануу сабагынан берилген предмет кызыктуу, себеби предмет оңой өздөштүрүлөт деп

жооп берген. 36,01% кыргыз тилинен, 30,24% математика сабагынан, 35,17% мекен таануудан мугалим жакшы мамиледе, ал материалды кызыктуу түшүндүрөт. 38,46% окуучу үчүн кыргыз тили, 25,82% математика, 27,13% мекен таануу сабагы анча кызыктырарлык эмес, көпчүлүк окуучуларды мугалим менен ата-эне окуучу мажбурлайт, окуучулар өздөрү активдүүлүгүн көргөзүшпөйт жана предметке карата кызыгуусу жок. 68,07% окуучу кыргыз тили, 70,59% окуучу математика, 65,37% мекен таануу сабагы кызыктуу эмес, себеби мугалим окуу китеби боюнча гана иш алып барат, ойлонууга түрткү бербейт, татаал кабыл алынат.

Эксперименттин жыйынтыгын үч деңгээлге бөлүк:

Жогорку деңгээл – берилген предмет кызыктуу, себеби предмет оңой өздөштүрүлөт. Мугалим менен жакшы мамиледе, ал материалды кызыктуу түшүндүрөт.

Ортоңку деңгээл – предмет анча кызыктырарлык эмес, себеби мугалим менен ата-эне окуучу мажбурлайт, окуучулар өздөрү активдүүлүгүн көргөзүшпөйт жана предметке карата кызыгуусу жок.

Төмөнкү деңгээл – предмет кызыктуу эмес, себеби мугалим окуу китеби боюнча гана иш алып барат, ойлонууга түрткү бербейт, татаал кабыл алынат.

1-сүрөт. Окуучулардын математика, кыргыз тили, мекен таануу предметине карата мамилесинин жыйынтыктары.

Гистограммада көрүнүп тургандай окуучулардын окуу предметтерине карата мамилесинин жогорку деңгээлинин көрсөткүчү эксперименталдык топто да, текшерүүчү топто да төмөн. Алар өз алдынча толук жана терең билимге ээ болууга умтулушат.

Эки топто тең окуучулардын окуу предметтерине карата мамилесинин ортоңку деңгээли басымдуулук кылат. Булар предметти мугалим жана ата-энеси мажбурлап окуткандыктан окушат. Өздөрү эч кандай демилге жана активдүү кызыгууну көрсөтүшпөйт.

Окуучулардын көпчүлүгүнүн окуу предметтерине карата мамилеси төмөн. Алар сунушталган предметтер жакпай тургандыгын белгилешкен, себеби мугалим материалды кызыктуу кылып түшүндүрбөйт, окуу китеби боюнча гана иштейт, өз алдынча иштөөгө мүмкүндүк бербейт.

Ошондой эле, гистограммада көрүнүп тургандай окуучулардын математика сабагына карата кызыгуусунун төмөнкү деңгээли, кыргыз тилине карата ортоңку деңгээл, ал эми мекен таануу сабагына карата жогорураак экенин көрсөк болот.

2. Окуучулардын өз алдынча иштөөгө карата мамилесин ачуу үчүн анкета жүргүзүү.

Максаты: окуучулардын өз алдынчалыгынын деңгээлин жана жетишкендиктеринин деңгээлин ачып берүү.

Окуучулардын өз алдынча ишке жана анын өзүнчө түрлөрүнө карата мамилесин; педагогикалык жетектөөдөгү окуучулардын өз алдынча иштөө мотивдерин жана муктаждыктарын ачып берүү үчүн окуучуларга жабык типтеги анкета сунушталган.

Анкетаны өткөрүүдөн кийин 2-таблицада көрсөтүлгөн жыйынтыктар алынган.

Таблица 2. – Окуучулардын өз алдынча иштөөгө карата мамилесинин жыйынтыктары (контролдук этап).

Суроолор	Жооптор	Окуучулардын саны % менен			
		ЭК		ТК	
		саны	%	саны	%
1. Өз алдынча иштөөгө болгон мамилең кандай?	А) оң	38	20,8%	39	21,20%
	Б) билбейм	89	48,6%	90	48,91%
	В) терс	56	30,6%	55	29,89%
2. Өз алдынча иштөө эмне үчүн керек?	А) өз билимди текшерүү	23	12,6%	24	13,04%
	Б) баа алуу	97	53%	98	53,26%
	В) мугалимдин, ата-энемдин мактоосун алуу	63	34,4%	62	33,70%
3. Өз алдынча иштеген сага	А) жагат	37	20,2%	36	19,57%

Жагабы?	Б) кээде	88	48,1%	91	49,46%
	В) жакпайт	58	31,7%	57	30,97%
4. Сабакта өз алдынча иштейт аласыңбы	А) иштей алам	35	19,14%	36	19,57%
	Б) кээде	85	46,44%	87	47,28%
	В) иштей албайм	63	34,42%	61	33,15%
5) Өз алдынча иштөөнүн убактысын көбөйтүүгө кандай дейсиң?	А) оң	36	19,68%	35	19,02%
	Б) билбейм	91	49,72%	94	51,09%
	В) терс	56	30,60%	55	29,89%

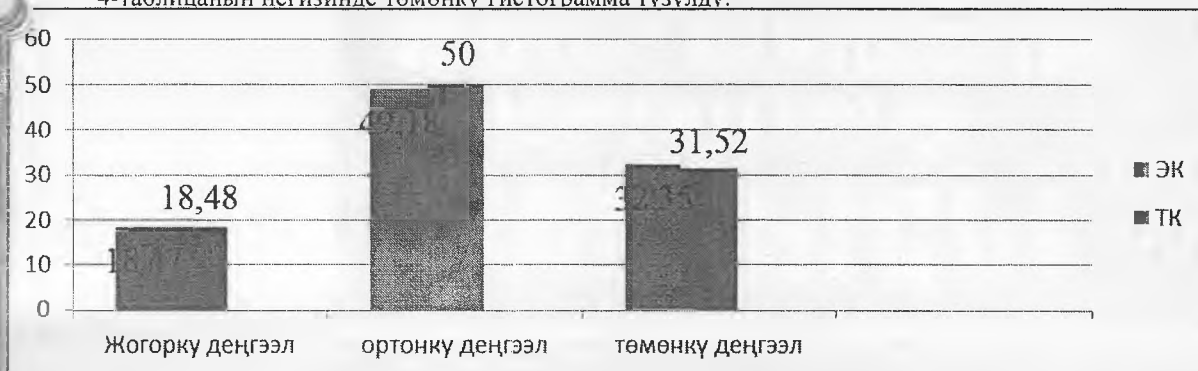
Башталгыч класстын окуучусунун өз алдынчалыгынын жогорку деңгээли – аң-сезимдүү, туруктуу таанып-билүү багыттуулугу, предметке карата жогорку кызыгууну көрсөтүшү, ага карата эмоционалдык жактан жакындыгы менен мүнөздөлөт. Өзү билим алуунун мотивдери, билимге ээ болуунун ыкмаларын өз алдынча жакшыртууга болгон багыттуулук, демилгечил, чыгармачылык ыкма, билимге болгон кызыгуучулук.

Орточо деңгээл – мында башталгыч класстын окуучусу көңүлчөөк-эмоционалдык позицияны ээлейт, бирок чыгармачылык иш-аракетте жаратылышка карата мамилесин көрсөтүүгө умтулбайт. Кенен таанып-билүү мотивация, жаңы кызыктыруучу факттарга, кубулуштарга болгон кызыгуу. Маанисиз деңгээлде өз көз-карашын аргументтөөнү билет, себептик-натыйжалык байланыштарды кокустан колдонуу. Сырткы активдүүлүк жана иштеги аткаруучу ишмердүүлүк.

Төмөнкү деңгээл – предметке карата терс мамиле жана кызыгуунун жоктугу, окуу мотивациясынын калыптанбандыгы жана жоктугу, эмоционалдык барьердин жоктугу менен мүнөздөлөт.

Ошентип, окуучулардын өз алдынча иштөөгө карата мамилесинин жыйынтыктары төмөнкү көрсөткүчкө ээ болду.

4-таблицанын негизинде төмөнкү гистограмма түзүлдү.

2-сүрөт. Окуучулардын өз алдынча иштөөгө карата мамилесинин жыйынтыктары (контролдук этап).

Гистограммада көрсөтүлгөндөй, эксперименталдык класстарда – 18,47%, текшерүүчү класстарда – 18,48% окуучулардын өз алдынча ишке болгон мамилеси жогору, бул «4, 5» деген баага окуган окуучулар, б.а. ата-энелердин үй тапшырманы контролдоосу.

Ал эми эксперименталдык класстардын окуучуларынын 49,18%, текшерүүчү класстардын 50% сабакта өз алдынча ишти уюштурууга кош көңүл карашат, себеби алар өз алдынча иштөөнү билишпейт.

Эксперименталдык класстын 32,35% окуучуларынын, текшерүүчү класстын 31,52% окуучуларынын өз алдынча иштөөгө болгон мамилеси терс, себеби алар ар дайым мугалимдин жетекчилиги астында иштеп көнүп алышкан. Көрүнүп тургандай эксперименталдык жана текшерүүчү класстардын окуучуларынын өз алдынча иштөөгө карата мамилесинин жыйынтыктырында айырмачылык жокко эсе.

Өз алдынча ишти уюштурууда, окуучулар төмөнкү өзгөрүүлөрдү киргизүүнү сунуш кылышкан: үй тапшырмаларды алып салып, ишти аткаруу убактысын көбөйтүү, көбүрөөк чыгармачылык тапшырмаларды берүү жана тапшырма тандоо.

Демек, предметтер боюнча жетишүүнүн төмөнкү жана орточо көрсөткүчтөрү өз алдынча ишти уюштурууда башталгыч класстын окуучуларын кызыктыруу үчүн ар түрдүү методдорду колдонуу керектиги жана сөзсүз түрдө педагогикалык шарттарды эске алуу керектиги менен байланыштуу. Албетте, начар окуган окуучуларга тапшырмадагы гатаал элементтерди аткаруу оор, ошол себептен аларда сабакка болгон кызыгуу жок жана ушундан улам жетишүүсү төмөн.

Өткөрүлгөн эксперименттин жыйынтыгынын негизинде констатациялык этапта окуучулар азырынча өз алдынча иштей алышпайт, мугалимдин жана ата-энесинин жардамын колдонушат деп жыйынтык чыгарсак болот.

Башталгыч класста ар бир берилген предмет боюнча өз алдынча иштер системасын уюштуруу зарылчылыгын түшүнүү менен өз алдынча иштер системасын иштеп чыктык жана биз тараптан аныкталган педагогикалык шарттарды ишке ашырдык. Берилген өз алдынча иштер түрдүү милдеттерди чечүүгө багытталды.

Пайдаланылган адабияттар:

1. Есипов Б.П. Проблема улучшения самостоятельной работы учащихся на уроке. – М.: Педагогика, 2001. – 415 с.
2. Казакова А.Г. Организация самостоятельной работы учащихся (Методическое пособие). – М.: ИПК СК, 2001.
3. Мамбетакунув Э. Методология и качество педагогических исследований. – Бишкек, 2006. – 107 с.

